

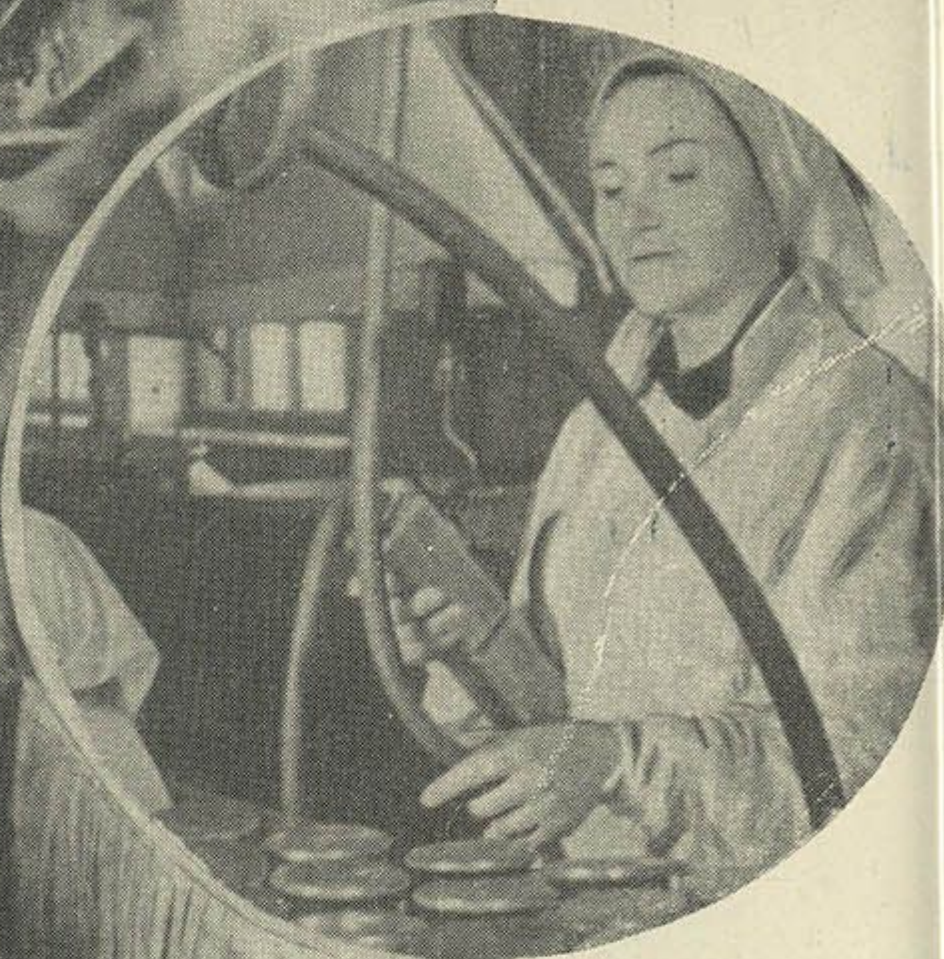

605

1958

РАБОТНИЦА
і СЯЛЯЧКА
№ 3 САКАВІК 1958

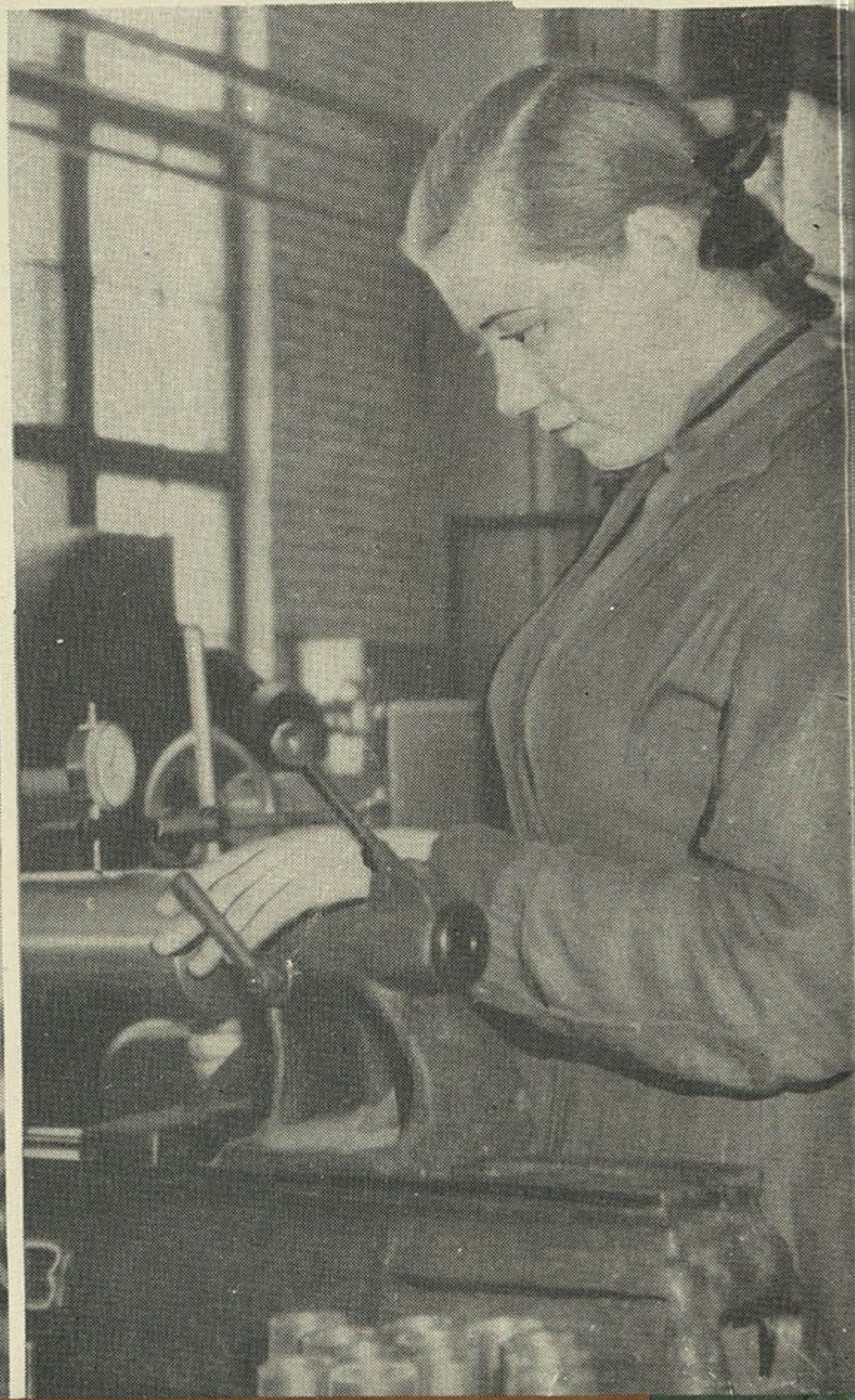

Як да вялікага свята, рыхтуюцца савецкія людзі да дня выбараў у Вярхоўны Савет СССР. На ўсіх прадпрыемствах разгарнулася ўсенароднае спаборніцтва па пачыну дзянецкага шахцёра М. Я. Мамай за перавыкананне штодзённых норм выпрацоўкі. Жанчыны-работніцы ідуць у першых радах спаборнічаючых.

На здымках: (уверсе злева) малады майстар ткацкага цэха Гродзенскага тонкасуконнага камбіната Яўгенія Аўраменкава і адна з лепшых ткачых цэха Элеанора Новікава. У авале — Валянціна Антановіч — перадавая работніца кансервавага цэха Ганцавіцкага гароднінасушыльнага завода.

Па дзве нормы штомесяц выконвае Сцепаніда Лікарпенкава — работніца Мінскага гадзіннікавага завода (злева ўнізе). Пасля дзесяцігодкі прышла Ларыса Зіноўева на Мінскі завод аўтаматычных ліній. Яна аказалася здольнай вучаніцай — за тры месяцы асвоіла спецыяльнасць кантралёра (ўнізе справа) і зараз выдатна працуе.

Фота В. Германа, А. Перахода, П. Нікіціна.

МАНАЛІТНАЕ АДЗІНСТВА ПАРТЫІ І НАРОДА

РАДАСНА рыхтуюцца савецкія людзі да знамянальнай даты — дня выбараў у Вярхоўны Савет СССР.

Працоўныя ў гэтыя дні вылучылі са свайго асяроддзя кандыдатаў у дэпутаты: рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыю. Савецкі народ смела даручае ім кіраваць дзяржавай, рухаць наперад развіццё яе эканомікі і культуры.

Ад папярэдніх выбараў у Вярхоўны Савет СССР мінула чатыры гады. А колькі цудоўных падзей за гэты час адбылося.

Гістарычныя рашэнні XX з'езду, якімі Камуністычная партыя ўзброіла наш народ, прынеслі вялікія плёны.

Увайшло ў строй больш 3000 новых буйных прамысловых прадпрыемстваў, сярод іх шахты, доменныя і мартэнаўскія печы. Намнога ўзрасла наша энергетычная база. Пачала працаваць буйнейшая ў свеце Куйбышская электрастанцыя, а таксама Іркуцкая, Камская, Кахоўская, Славянская.

У. І. Ленін надаваў вялікае значэнне павышэнню ўзроўню прадукцыйнасці працы, бачыў у гэтым перавагу сацыялізма над капіталізмам. І цяпер мы можам радавацца, што прадукцыйнасць працы ў нашай прамысловасці за чатыры гады ўзрасла на 32 працэнты. Значна павялічылася выработка сталі, выраблена здабыча вугалю і нафты. У галіне прамысловай вытворчасці наша краіна даўно абганяла капіталістычныя краіны Еўропы. Цяпер яна паспяхова вырашае задачу — дагнаць і перавысць сучасны аб'ём вытворчасці ЗША па важнейшых відах прамысловай прадукцыі. Усе нашы поспехі — вынік творчай думкі, волі і энергіі мільёнаў людзей.

Заклік партыі да далейшага развіцця прамысловасці, павышэння прадукцыйнасці працы, зніжэння сабекошту і паляпшэння якасці прадукцыі гораха ўспрынялі рабочыя і работніцы краіны. На фабрыках і заводах пашыраецца наватарскі метада Героя Сацыялістычнай Працы Мікалая Мамае за перавыкананне зменных вытворчых планаў кожным рабочым. У нас ёсць дзе працаваць, ёсць дзе прыкласці свае сілы і здольнасці. А мільёны працоўных капіталістычных краін бадзяюцца ў пошуках працы і кавалка хлеба. У Злучаных Штатах Амерыкі — больш п'яці мільёнаў беспрацоўных.

Яшчэ ў мінулыя выбары Камуністычная партыя заяўляла, што мы маем усе магчымасці для крутога ўздыму сельскай гаспадаркі. Цяпер яны паспяхова ператвараюцца ў жыццё. Партыя прымае ўсе захады для ўмацавання калгасаў, забеспячэння іх новай тэхнікай, спрактыкаванымі кадрамі, клапаціцца аб матэрыяльнай зацікаўленасці калгаснікаў.

Маналітнае адзінства партыі і народа дапамагае вырашаць самыя грандыёзныя задачы, натхняе на працоўныя подзвігі. За чатыры гады савецкія людзі асвоілі 36 мільёнаў гектараў цалінных зямель. Гэта сапраўдны подзвіг. Нашы поспехі ў развіцці жывёлагадоўлі дазволілі нам змагацца за тое, каб у бліжэйшыя гады дагнаць ЗША па вытворчасці мяса, малака і масла на душу насельніцтва. Перадавыя жывёлаводы нашай рэспублікі на справе даказалі,

што гэта зусім магчыма. Па 100 і больш цэнтнераў мяса, па 400—500 цэнтнераў малака на 100 гектараў зямельных угоддзяў атрымліваюць нашы перадавыя калгасы.

Вялікіх поспехаў за мінулыя чатыры гады дабіліся савецкія вучоныя і інжынеры. У нашай краіне пабудавана першая ў свеце атамная электрастанцыя, створана балістычная ракета, запушчаны штучныя спадарожнікі Зямлі. Адкрылася новая эра ў развіцці навукі і тэхнікі.

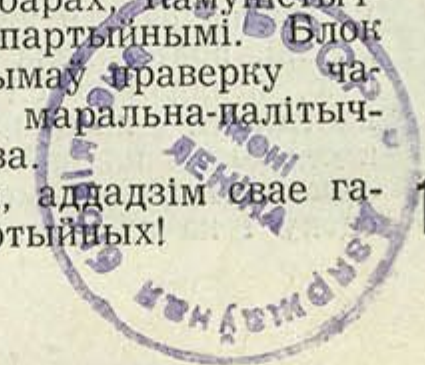
У нашай партыі не было і няма іншых інтарэсаў, акрамя інтарэсаў свайго народа, клопатаў аб паляпшэнні яго дабрабыту, умоў яго працы і жыцця.

Савецкая дзяржава няспынна клапаціцца аб умацаванні і развіцці сацыялістычнай дэмакратыі. Сярод кандыдатаў у дэпутаты вярхоўнага органа ўлады побач са славымі вучонымі і ўсім вядомымі дзяржаўнымі дзеячамі вылучаны простыя работніцы і калгасніцы. Добрасумленая праца на карысць свайго народа падняла да дзяржаўнай дзейнасці Франю Вікенцьеўну Мядзведзеву — работніцу Бабруйскага фанера-дрэвапрацоўчага камбіната, Ганну Эдуардаўну Зайцаву — работніцу Віцебскага дывановага камбіната, Валянціну Пракоф'еўну Кароткую — ільнаводку з Талачынскага раёна, Мар'ю Зенаўну Адамовіч — майстра высокіх надояў з Шаркаўшчынскага раёна, Надзею Іванаўну Букатую — свінарку калгаса «Радзіма» Капыльскага раёна. Калі прыгледзецца да жыцця кожнай з гэтых жанчын, то ў іх, як у люстры, адбіваецца вялікая праца Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы па выхаванню простага савецкага чалавека. Чатыры дзесяцігоддзі назад у савецкі парламент было абрана пяць жанчын, а цяпер — 348. Ім прыходзіцца разам з усімі дэпутатамі вырашаць вялікія дзяржаўныя справы, стаяць на варце інтарэсаў свайго народа, выказваць яго думкі і самыя заветныя мары.

Выбары ў Савецкай краіне праводзяцца на самай дэмакратычнай аснове. Няма ў нас ніякай дыскрымінацыі чалавека. Ні яго маёмаснае становішча, ні адукацыя або веравызнанне, ні расавая прыналежнасць не адыгрываюць ніякай ролі. Прымаецца пад увагу толькі вартасць чалавека, яго здольнасці, адданасць свайму народу. Ні ў старой царскай Расіі, ні цяпер у капіталістычных краінах не было выпадку, каб простую жанчыну, работніцу або сялянку, абралі ў вышэйшы орган улады. А колькі мільёнаў людзей пазбаўлены правоў не толькі быць абранымі, але і выбіраць. У сенаце Злучаных Штатаў Амерыкі няма ні аднаго негра, хоць негры складаюць 10 працэнтаў усяго насельніцтва ЗША. Палітычнае бяспраўе дапаўняецца эканамічнай няроўнасцю. Калі беламу рабочаму плацяць долар, то негру за гэтую ж працу — толькі 53 цэнты (долар — 100 цэнтаў).

У сёлетніх, як і ў мінулых выбарах, Камуністычная партыя выступае разам з беспартыйнымі. Блок камуністаў і беспартыйных вытрымаў праверку часам, даказаў сваю трываласць і маральна-палітычнае адзінства савецкага грамадства.

У дзень выбараў усе, як адзін, аддадзім свае галасы за блок камуністаў і беспартыйных!

Г. Э. Зайцева са сваёй вучаніцай Палінай Цімафеевай.
Фота Г. Куляшова.

Працоўнай дарогай

«Пагнуўшы ў крук худыя спіны,
Сярпом махаючы крывым,
Мы, жонкі, ўдовы і дзяўчыны,
Пры доўгай постаці стаім.

Гэй, жнема, бабкі і дзяўчынкі,
Гаруйма—гора не напасць;
Пан справіць гучныя дажыткі:
За пот, кроў, слёзы—водкі дасць!
Мы будзем піць,
Як гора п'ем!..»

Нельга не прыпомніць гэту поўную безнадзейнага суму «Песню жней», аглянуўшыся на дакастрычніцкі лёс жанчыны-беларускі. Песня гэта вылілася з глыбіні сэрца нашага народнага паэта Янкі Купалы і ў ёй, як у кроплі вады, адбілася доля беларускай жанчыны-сялянкі. Аднак не адна беларуска—дзiesiąткі мільёнаў жанчын ішлі гэтай беспасветнай дарогай мікалаеўскай Расіі.

... Пасля Вялікага Кастрычніка паступова выпроствала сагнутую вякамі бяспраўя і здзеку спіну наша жанчына. Заходзіла яна ў фабрычныя і заводскія вароты і там настойліва прад'яўляла свае правы на месца ў новым жыцці, у бурлівым фабрычна-заводскім калектыве. Вечарамі, ледзь паспеўшы накарміць і пакласці дзяцей і не заўсёды паспяваючы сама пад'есці, бегла яна на лікбез, у вячэрнюю школу ў пошуках святла, якога не бачылі яе вочы да Кастрычніцкай рэвалюцыі. Спачатку нясмела, а потым усё смялей і больш упэўнена, паўнапраўнай ужо гаспадыняй, пратоптвала яна новую, невядомую ёй сцежку калгаснага жыцця. Пераадольваючы няўпэўненасць і сарамлівасць, узнімалася на сцэну і на здзіўленне і ра-

дасць усім, хто яе слухаў, чаравала дзіўным голасам і песняй...

І якіх толькі дарог не прайшла, якіх ступеняў не пераадолела наша савецкая жанчына.

І зараз мае яна ўсе правы ганарыцца той вышынёй, якой дасягнула за сорак год Савецкай улады.

Жанчына-міністр, жанчына-прафесар, артыстка, доктар навук, аграном, інжынер, настаўніца, Герой Савецкага Саюза і Герой Сацыялістычнай Працы, нарэшце, дэпутат—наша ўлада, наша павага.

І гэта не толькі ганаровыя званні і пасады. Гэта жыццё людзі. Гэта канкрэтныя імёны.

... На Віцебскім дывановым камбінаце працуе Ганна Эдуардаўна Зайцева—звычайная работніца, жанчына з самай звычайнай (як мы прывыклі лічыць, ды яно так і ёсць) біяграфіяй.

Расці і станавіцца на ногі на яе долю выпала пры Савецкай ужо ўладзе. Па ўзросту яна ўсяго толькі на чатыры гады старэй за тых, хто ў нас з гонарам лічыць сябе аднагодкамі Вялікага Кастрычніка.—Ганне Эдуардаўне зараз 44 гады. А што было б, калі б яна, як кажуць, паспяшалася б нара-

дзіцца? Што чакала б яе, адну з васьмярых дзяцей малаземельнага суражскага селяніна, пры цару?.. Толькі крывы серп і дзень у дзень, ад цямна да цямна, сагнутая ў крук спіна на панскім полі...

Ганна Эдуардаўна на дывановым камбінаце працуе круцільшчыцай ільняной пражы ў падрыхтоўчым цэху. Пра яе тут кажуць, што вось ужо 46 месяцаў лічыцца яна лепшай работніцай камбіната па прафесіі. (Ёсць і такая форма спаборніцтва на нашых прадпрыемствах—спаборніцтва па прафесіі.) А праца круцільшчыцы адказная—яна рыхтуе аснову і ўток для будучага дывана. Гэта ў поўным сэнсе слова аснова ўсёй далейшай работы ўсяго велізарнага камбінатаўскага калектыву.

Спрыт і ўменне прыходзяць да чалавека не адразу. І рукі ў цябе пабаяць нямаля, і галава ад клопату і хвалявання не раз так будзе трашчаць, што не ведаеш, куды б дзеў сябе, і ногі к чанцу змены ідуць, як чужыя—проста гудуць. Але час і настойлівае імкненне бяруць сваё... І пабочнаму чалавеку здаецца: ах, як лёгка і спрытна ходзяць рукі ў Ганны Эдуардаўны! Як усё ў яе толкам робіцца.

Але ўсё гэта заваёва не аднаго года настойлівай працы.

Прышла на камбінат Ганна Эдуардаўна яшчэ да вайны. Правільней кажучы, працаваць прадзільшчыцай пачала яна яшчэ на ільнопрадзільнай фабрыцы «Дзвіна»—у 1930 годзе. У тыя часы фабрыка гэта выпрацоўвала толькі... мешкавіну і ручнікі. Далей гэтага «асартыменту» не ішлі. Ганна Эдуардаўна 4 гады працавала на фабрыцы, чатыры гады займалася ў школе ФЗН (да гэтага ўся яе «акадэмічная» падрыхтоўка складала 3 класы пачатковай школы, пяць класаў скончыла ўжо ў вячэрняй школе, калі працавала).

Расла фабрыка, раслі і вучыліся работніцы, расла і вучылася і Ганна Эдуардаўна. Старалася ні ў чым не адстаць ад таварышак: ні ў рабоце, ні ў грамадскіх справах, ні ў веселасці... І жыццё, напоўненае да краёў, бурліла, як кіпень... У 1935 г. Ганна Эдуардаўна была ў Мінску на з'ездзе рабселькораў—і на гэта, на рабкораўскія справы, хапала ў яе, тады яшчэ зусім маладой дзяўчыны, часу і ахвоты.

...Вайна захапіла яе, як і ўсіх нашых людзей, знянацку, з толькі што наладжаным жыццём—ужо ўласнай

сям'ёй: працавітым добрым мужам і двума хлопчыкамі-сынамі (старэйшаму Таліку было чатыры гады, маленькаму Віцю—паўтара).

Муж-чыгуначнік адразу пайшоў на фронт. А яна, пераканаўшыся, што далей заставацца немагчыма, што вораг вось-вось уварвецца ў горад, не пажадала быць паланянкай—з малымі дзецьмі на руках пакінула родны дом, родныя вуліцы, роднае нават каменне...

9 дзён ехалі эшалонам да Тамбоўскай вобласці, дзе знайшлі прытулак і клопат... Далёка адсюль гарэлі родныя беларускія гарады і сёлы, лілася кроў савецкіх людзей—грымела вайна... Фронт патрэбна была дапамога кожнага савецкага чалавека. Яна гэта ведала. Працавала на крухмальна-патачным заводзе, у калгасе—усюды, дзе патрэбны былі яе рукі...

Хто не ведае, як жылося ў тыя страшэнныя гады, ды яшчэ адной жанчыне з малымі дзецьмі?.. Аднак усё гэта перажылося, забылася. Не перажыты і не забыты толькі сіні франтавы трыкутнік і ў ім кароткае паведамленне: «Загінуў смерцю храбрых»...

Такі трыкутнік Ганна Эдуардаўна атрымала ў 1944 годзе.

Дадому, на гарачыя яшчэ віцебскія папялішчы, варочалася ўдавой, з падрослымі ўжо дзецьмі, з першымі маршчынамі на твары, з першымі сівымі валасамі на цёмнай галаве...

Жыць у суседкі на кухні за 250 рублёў у месяц не выцягнуць было. І Ганна Эдуардаўна звязала ў вузел усё сваё «багацце», узяла сыноў за рукі і паехала далей—у Бешанковіцкі раён, да сястры Софіі—у вайну партызанкі, а пасля вайны—старшыні калгаса. 7 месяцаў працавала ў калгасе, а потым, дачуўшыся пра аднаўленне роднага камбіната, зноў паднялася з сынамі, з усім сваім скарбам—разам з іншымі ўзнімаць яго з руін...

Ніхто тады не лічыўся ні з часам, ні з цяжкасцямі. Кожны рабіў, чаго патрабаваў час і ўмовы. Так працавала і Ганна Эдуардаўна Зайцева—на падсобных работах, на будаўніцтве, на разгрузцы абсталявання. А калі камбінат прыступіў да выпрацоўкі сваёй «кроўнай» прадукцыі, стала да ватэрнай калывавой, круцільнай машыны.

Атрымалася неяк так, што даводзілася ведаць не толькі сваю справу, але і вучаніц яшчэ мець. Нярэдка даводзілася прыходзіць на работу на

МАЛЬВІНА

якую паўгадзіну нават раней, каб паказаць дзяўчатам, што і як. Як, напрыклад, хутка завязаць вузел. Гэта толькі здаецца: падумаеш, вялікая важнасць, вузел завязаць... Але калі ты абслугоўваеш не 100 верацён, як па норме, а 200 і нават 300, дык тут спрыт і кемнасць — не апошняя справа.

Так, каля Ганны Эдуардаўны выраслі і вывучыліся на добрых умелых работніц і Феня Максіменкава, і Рая Ізотава, і Галя Лагісава. Некалішнія вучаніцы, зараз яны самі маюць сваіх вучаніц — сярод новенькіх, маладых работніц.

Ёсць і цяпер пераймальніцы і ў самой Ганны Эдуардаўны. Вельмі здольная і кемлівая дзяўчына Паліна Цімафеева — камсамолка, групорг цэха. Пакуль што выкарыстоўваецца яна яшчэ на падсобных аперацыях, аднак і самастойная работа яе не пужае. Пры патрэбе здолее замяніць Ганну Эдуардаўну. І не толькі замяніць, а і справіцца...

Некалькі гадоў назад, калі камбінат быў яшчэ і «плюшавым», пачыналі скручванне з 6 кілаграмаў шоўку. Паступова дайшлі да 120 кг.

Такія вынікі настойлівай працы і старання.

Аднак жыццё Ганны Эдуардаўны аднымі вытворчымі справамі не абмяжоўваецца.

Некалькі гадоў запар яе выбіраюць членам фабкома. Некалькі год запар узначальвае яна агародную камісію. Ого, каму, каму, а «агароднаму старшыні» хапае і бе-

ганіны і клопатаў і тлуму. Што ўтойваць праўду: кожнаму з 375 камбінатаўскіх агароднікаў хочацца атрымаць свае «соткі» і бліжэй, і на лепшай глебе, і не спазніцца іх засадзіць ці засеяць... І вось тут ужо выяўляецца талент і здольнасці старшыні: тут трэба кожнага чалавека, кожнага рабочага ведаць, як свае пяць пальцаў. І не толькі ведаць, а і ўмець зрабіць так, каб чалавек быў задаволены...

Няйначай, як усё вось гэта разам узятае і з'явілася прычынай і вынікам таго, што таварышы па рабоце, калі размова зайшла пра вылучэнне кандыдата ў дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР, амаль у адзін голас назвалі імя работніцы падрыхтоўчага цэха Ганны Эдуардаўны Зайцавай...

Наогул жанчыны-дэпутаты на камбінаце не навіна. З таго ж падрыхтоўчага цэха, што і Зайцава, дэпутатам у Вярхоўны Савет БССР была абрана работніца Красноўскай Фёкла Сямёнаўна. Дэпутатамі раённага і гарадскога Саветаў выбіраліся таксама камбінатаўскія работніцы.

Вось яны, прарочыя словы вялікага Леніна: навучылася кіраваць у нас дзяржавай простая кухарка!

Будзем спадзявацца, што і Ганна Эдуардаўна Зайцава — добры працаўнік, клапатлівы таварыш, простая жанчына — будзе шчырым слугою свайго народа.

Е. ШЧЭРБА.

Стол засланы. Вось букет.
У калгасе свята:
Вылучаюць у Савет
З вёскі кандыдата.

Старшыня ўжо за сталом —
Важны, чын па чыну.
Для парадку алаўком
Звякнуў па графіну.

Гул сціхае. Цішыня.
— Ну каго? Давайце.
Лепшых вылучайце.
— Вылучаю, старшыня,
Краўчанку Мальвіну.

— Не жартуйце са старой, —
Крыўдзіцца жанчына. —
Вы парайцеся з дачкой.
Лепш — маю Марыну.

Па радах прабег смяшок:
Вось, моў, недарэчы.
Цётка — ціханька ў бачок,
Туліцца за плечы...

Зноў узяў аловак той,
Б'е ў графін пузаты.

— Хто ўмываецца расой
Ранкам сіняватым?

Хто з вячэрняю зарой
З поля йдзе дахаты?
Вы, Мальвіна, ў нас — герой! —
Вас у кандыдаты.

— Я ж нічога не кажу, —
Праўда старшыніва.
Я работай даражу:
Сею, жну я ды вяжу,
Хоць куды — гатова.

Маладую абганю
У працы я дзяўчыну...
І, нібыта, упершыню
Ўбачылі Мальвіну.

Прыгадалі тут усе,
Як яна працуе;
Як ідзе па той расе
Ды карысць усім нясе,
Свой калгас мацуе.

Пазіралі на яе
Людзі з поўнай залы.
А ў яе душа п'е —
Маладзейшай стала!

У дні падрыхтоўкі да выбараў у Вярхоўны Савет СССР вялікая масавая работа праводзіцца ў кінатэатры «Зорна». Перад пачаткам сеанса тут арганізуюцца сустрэчы гледачоў з удзельнікамі Айчыннай вайны, са старымі членамі партыі, з майстрамі беларускага мастацтва і г. д.

Вельмі часта ў фойе кінатэатра праводзяцца канцэрты артыстаў Беларускай эстрады, удзельнікаў мастацкай самадзейнасці прадпрыемстваў і ўстаноў Мінска.

На здымках: наведвальнікі слухаюць канцэрт удзельнікаў мастацкай самадзейнасці друкарні імя Сталіна.

Фота П. Нікіціна.

ТАК ПРЫШЛА ПЕРАМОГА

Нядаўна ў Гродзенскім доме партыйнай асветы адбылася сустрэча моладзі горада з перадавікамі сельскай гаспадаркі. З вялікай увагай моладзь слухала расказ даяркі саўгаса «Свіслач» Гродзенскага раёна Героя Сацыялістычнай Працы Мар'і Занеўскай аб рэспубліканскай нарадзе перадавікоў сельскай гаспадаркі і сустрэчы з Першым сакратаром ЦК КПСС Мікітам Сяргеевічам Хрушчовым. На здымку: Герой Сацыялістычнай Працы Мар'я Занеўская (у цэнтры) дзеліцца з моладдзю сваімі ўражаннямі.

Фота І. Мягкова.

СЕМ гадоў назад перад сталом дырэктара саўгаса «Свіслач» стаяла дзяўчына гадоў семнаццаці, усхвалявана цярэбячы кумачовы абрус.

— Што ж ты ўмееш рабіць? — запытаўся дырэктар.

Маня коратка ўскінула вейкі і смела зірнула на пажылога, паважанага ў наваколлі чалавека.

— І ў полі, і ля дома ўсё рабіла.

— А даглядаць, даіць кароў умееш?

— Не, — шчыра прызналася Маня.

— Але я навучуся! Абяцаю вам, Сяргей Арсенцьевіч... Навучуся ўсяму, усяму, што трэба...

Дырэктар, нібы шчырасць дзяўчыны падштурхнула яго, прысунуў да сябе маніну заяву і вывеў на ражку: «Залічыць на МТФ...».

На другі дзень Маня апранула сваю будзённую сукенку, павязала не новую ўжо хусцінку і раненька падалася на ферму. У вялізным доўгім памяшканні абাপал праходу ў стойках-зага-

радках стаялі каровы. Даяркі вазілі корм у ваганетках, чысцілі падлогу.

Маня разгубілася нават трохі, бо не бачыла нікога знаёмага, хто б мог дапамагчы ёй асвоіцца тут. Нарэшце, да яе падыйшла строгая на выгляд жанчына, спытала прозвішча і, як і дырэктар учора, заклапочана агледзела яе худзенькую постаць.

Сур'ёзнага ёй так і не даручылі. Маня дапамагала ва ўборцы, рыхтавала кармы, паслухмяна кідалася туды-сюды, куды загадвалі старэйшыя, але ўсякую справу старалася выканаць як найлепш, пільнымі вачыма прыглядалася, што і як робяць даяркі. І вось аднойчы брыгадзір жывёлаводаў Мар'я Пятроўна Багачук ужо без ценю недавер'я сказала маладой работніцы:

— Будзеш падменнай. Добра?

— Добра, — задаволена адказала Маня.

Падменнай даярцы даводзілася даглядаць розных кароў, кожны дзень новую групу той даяркі, якой выпадаў чарговы выхадны.

Але і тут Маня старалася з усіх сіл, вывучала асаблівасці жывёлы, рацыёны кармлення, парадак даення. Увогуле ўсё ішло ладна, хіба толькі часам назяляла група першацёлак. Не адна даярка наплакалася ад іх — вельмі ўжо дураслівыя былі маладыя каровы. Але Маня старалася неяк з імі ладзіць.

У саўгасе адкрыліся трохгадовыя агразаатэхнічныя курсы. Сярод даярак адны казалі: «Навошта нам вучыцца? Даіць ды карміць і без навукі ўмеем». Другія прырэчылі: «Без навукі не шмат чаго даб'ешся». Маня запісалася на курсы адной з першых. Ніколі не думала яна, што навукі аб жывёлах такая цяжкая. На ферме ўсё здавалася так звычайна і проста, а на лекцыях так незразумела і складана.

Так мінулі тры зімы. У 1955 годзе экзаменацыйная камісія пахваліла Мар'ю Занеўскую за стараннасць і бліскучыя веды і аднадушна прысвоіла ёй званне «Майстра сельскай гаспадаркі першага разраду». Гэта была другая радасць у яе жыцці.

Сталася так, што акурат пасля таго, як Маня скончыла курсы, адна з даярак кінула ферму, бо не магла справіцца з капрызнай і свавольнай групай першацёлак. Вядома, каму ж, як не Занеўскай, было ўзяцца за іх догляд. Маня ўзялася і з душой унікала ў работу, прымяняла навуку, свой пяцігадовы вопыт. Але і ёй не дужа шанцавала. Маладыя каровы не зважалі ні на ласкавае слова, ні на ласункі — кавалкі хлеба, булкі, якія штодня цягала Маня з дому. Яны па-ранейшаму брыкаліся, кулялі дайніцы, перабіралі ў ядзе. А ў дадатак удоі ў гэтай групе былі самыя нізкія.

Маня звярталася да заатэхніка Барэбінай, да сваіх сябровак, прасіла параіць што-небудзь. Але што яны маглі параіць: упартасць, ласка, індывідуальны падыход? Гэта Маня ведала і сама. І яна праявіла ўпартасць. Пачалася сапраўдная барацьба чалавека з настырнай воляй неразумных жывёлін. Маня, аднак, больш дзейнічала ласкай. Вывучала павадкі кожнай каровы, старанна даіла, даглядала, карміла. І ўрэшце яна перамагла. Невядома, ці то папрывыкалі каровы да сваёй даяркі, ці можа мінуў іх свавольны ўзрост — яны пацішэлі, пачалі слухацца. Вось тады Маня і дадала да руплівасці і свае веды — перадавую заатэхнічную навуку.

Мінуў год-паўтара, і тая жахлівая група, якая палохала ўсіх даярак, дала самыя высокія надой малака.

Аднойчы на ферму прышоў дырэктар. Маня накладвала буракі ў ваганетку. Дырэктар доўга назіраў за яе працай, за мільганнем яе пачырванелых, трохі пабольшаўшых і агрубелых рук.

— Малайчына, Занеўская! На сельскагаспадарчую выстаўку залічылі, — і, усміхнуўшыся, дадаў: — А памятаеш, як я прымаў цябе ў пяцідзясятым годзе?.. Папраўдзе, не думаў, што ты такая ўпартая і здольная дзяўчына.

Маніны шчокі пунсова ўспыхнулі ад нечаканай пахвалы.

Ішоў сёмы год мар'інай працы на ферме. У краіне шырыўся ўсенародны рух сельскіх працаўнікоў за тое, каб дагнаць Амерыку па вытворчасці мяса, малака і масла на душу насельніцтва. Маладая даярка з саўгаса «Свіслач» пасля многіх дзён напружанага роздуму, эксперыментаў, пошукаў вырашыла, што агульны рацыён, агульны догляд, нават самы старанны, не дасць належнага. Яна прыгледзелася ўжо да

Моцная дружба звязвае калгаснікаў сельгасарцелі імя Гастэлы Мінскага раёна і курсантаў Мінскага артылерыйскага мінамётнага вучылішча. Нядаўна курсанты наведаль калгас, павіншавалі перадавікоў сельскай гаспадаркі з урадавымі ўзнагародамі, агледзелі гаспадарку арцелі, выступілі ў калгасным клубе з канцэртама мастацкай самадзейнасці. Затым калгаснікі пабывалі ў курсантаў. На здымку, калгаснікі знаёмяцца са сродкамі сувязі. Справа налева — курсант Ф. І. Ільясаў, рахункавод калгаса Я. Шаранец, свінарка Ж. Вальковіч, палявод О. Праснік. Герой Сацыялістычнай Працы брыгадзір А. Тарасевіч і курсант В. Данілаў.

Фота А. Гарэльчыка.

сваіх кароў, ведала кожную і вырашыла даглядаць, карміць і даіць іх асобна. Заатэхнік, брыгадзір жывёлаводаў, дырэктар саўгаса падтрымалі яе задуму.

Мар'я ўлічыла жывую вагу кароў, укармленасць, прадукцыйнасць і склала для кожнай асобны рацыён. Сярэднія каровы вагою ў 400—450 кг з надоямі ў 20 кг малака сталі атрымліваць у суткі каля 10—12 кг грубых кармоў, прыпраўленых мякінай або брагай, 25—30 кг сіласу, 10—15 кг буракоў або бульбы і 2 кг канцэнтратаў. Больш прадукцыйным выдавалі дадаткова па 15 кг буракоў і ўдвая больш канцэнтратаў. Усе каровы спажывалі соль-лізунец і крэйд. Асабліва ўважліва раздойвала Маня кароў пасля ацёлу. З павелічэннем малака яна прыбаўляла карове сакавітыя і канцэнтраваныя кармы. Як толькі дасягаўся найвышэйшы надой, спынялася і павелічэнне кармоў у рацыёне.

Агрубелыя рукі Мар'і ніколі не ведалі спакою. І каровы не засталіся абыякавыя. Па 18—20 кг малака пачалі даваць. Іжора — гонар усёй фермы — дала 40, потым 48 і нарэшце 50 кг малака. Такого надою не ведалі ў вобласці.

У клопатах і працы прышла тая незабыўная восень. У саўгасе падвялі вынікі працы даярак.

У Мар'і Занеўскай вынікі былі цудоўныя. Адразу яна не паве-

рыла нават. Хіба гэта жарты: за адзін толькі год павялічыць надой на 1 639 кг і надаць у сярэднім ад кожнай з 8 кароў па 6 680 кг, а ўсяго каля 53 з палавінай тон малака! А мар'іна пястуха Іжора дала за год 10 380 кг — небывалую ў нашым краі колькасць малака ад адной каровы. І светлая радасць напоўніла сэрца дзяўчыны, і падзесяцярылася сіла ў руках, і хацелася зрабіць яшчэ нямаведама што для Радзімы.

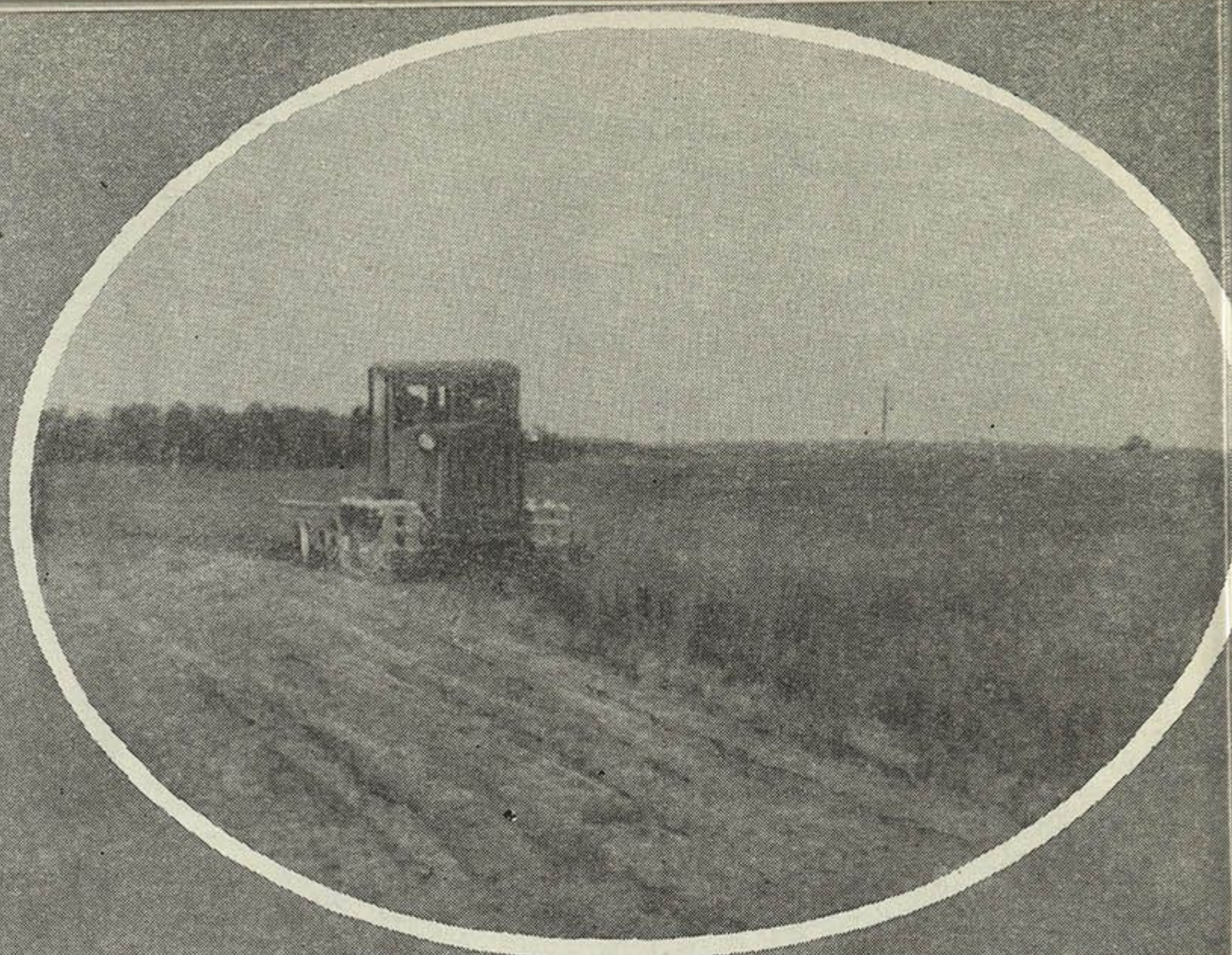
...Вось у нейкім паўсне, у бурны людскіх воплескаў яна ўзнімаецца на сцэну, у прэзідыум незабыўнай нарады і нясмела пазірае ў залу на тысячы людскіх вачэй. А побач сядзяць кіраўнікі партыі і ўрада рэспублікі. Усе ўважліва слухаюць Мікіту Сяргеевіча Хрушчова, які з трыбуны пранікнёна гаворыць пра такія знаёмыя і блізкія для Мар'і справы.

А пасля яшчэ з большым хваляваннем прыняла з яго рук вялікую каробку з граматай і меншыя з ордэнам Леніна і медалем «Серп і молат».

І хіба можна расказаць людзям аб тым, якая гэта была радасць! У душы былі толькі словы ўдзячнасці Радзіме і партыі за тое, што сумленную працу зрабілі яны вялікім шчасцем.

В. БЫКАЎ, І. ШАІРКА.

СПРАВЫ ЛЮДЗЬМІ СЛАВЯЦЦА

У КАЗЮКАХ добра ведалі людзі хату Мартына Юргеля. Амаль напалову ўрасла яна ў зямлю і выглядала на свет падслепаватымі вокнамі.

— Ну і «палац» у цябе, Мартын, — жартавалі суседзі. — Не ўвойдзеш, як не сагнешся ў тры пагібелі.

І то правільна: дзверы нізюткія, вокны маленькія. Пакуль дзеці былі малыя, сяк-так месца хапала, а падраслі — пацяснела.

«Трэба будавацца», — думаў ён. І дачка не давала спакою:

— Тата, давай будавацца.

У першыя ж дні Савецкай улады бацька сказаў:

— Ну, дачушка, цяпер пабудуемся!

Ды не адразу тыя мары збыліся. Пачалася вайна. Пайшоў Мартын на фронт разам з сынамі старэйшым. Дачка Соня засталася за гаспадара: маці была слабая.

Соні давялося самой і араць, і сеяць, і касіць. Рабіла ўсё так, што не кожны хлопец угоніцца.

Толькі пасля вайны, вярнуўшыся з фронту, пачалі Юргелі будавацца. Паставілі добры дом. Мартын думаў, што век дажыве тут, ды ўсё вышла інакш.

Аднойчы Мікалай, меншы сын, заявіў:

— Хачу вучыцца на трактарыста.

— Абы ахвота — усяго дасягнеш, — заўважыў бацька. — Заўтра сходзім з табой у МТС.

З раніцы бацьку нездаровілася: далася ў знакі кантузія. «Уладжваць» брата на вучэнне пайшла, як старэйшая, Соня. А шлях быў не малы — 11 кіламетраў па размытай дажджамі дарозе!

Мартын Мартынавіч забраўся на печ і з сумам думаў аб тым, што ўся гаспадарка лягла на плечы дачкі...

Позна ўвечары вярнуліся дзеці. Соня спехам развязаў хустку, зняла ватоўку. Мартын глянуў на яе: або ўмарылася дзяўчынка, або ўсхвалявана.

— Што ж маўчыш, дачка? — спытаў ён урэшце.

— Я, тата, як здурнела. Ведаеш, што нарабіла?

— Скажаш, дык буду ведаць.

— Разам з Мікалаем запісалася на курсы.

6 У МТС угаварылі: дваццаць дзяўчат вучыцца пойдуць. Мікалая аднаго не бралі: малады, кажучь.

І змоўкла, чакаючы адказу. А Мартын збіраўся з думкамі: вялікую справу задумала дачка.

— Што ж маўчыш, тата? — хвалявалася Соня.

— Ведаеш, што народ гаворыць: «Узяўся за гуж — не кажы, што не дуж». Запісалася — вучыся. — І, памаўчаўшы, дадаў: — Усякая справа людзмі ставіцца, усякая справа — людзмі славіцца.

Так адказаў дачцы Мартын, хоць і не прадбачыў, якую славу знойдзе сабе Соф'я.

...Кароткі зімовы дзень. Хутка згущаецца змрок, шчытна ахутвае зямлю начная імгла. Здоўга да світання запальваюцца агні ў хаце Юргеляў. Гэта Мартын Мартынавіч сваім «студэнтам» рыхтуе сьнеданне.

Штодня Соня з Мікалаем крочылі ад Казюкоў да Глыбокага і назад. Выходзілі зацемна і вярталіся ўпоцёмкі. Выйдзе, бывала, стары Юргель з хаты — цемень, хоць вока выкалі, вецер кідае ў твар калючы снег. Ідзе па бальшаку, пакуль здалёк не мільгане агеньчык. Гэта недзе за лесам прабіраюцца праз снежныя гурбы Соня і Мікалай, асвятляючы дарогу патайным ліхтаром. Ліхтар ярка ўспыхвае ў цемры і хутка гасне.

Праз момант зноў блісне агеньчык. Бацька спяшае насустрач...

* * *

Мінула нямала дзён з таго часу, але агеньчыкі па-ранейшаму свецяць у жыцці Соні. Нядаўна Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Соф'і Юргель прысвоена высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы. Глядзіць стары Юргель на дачку і здаецца яму, што ў яе залатой зорцы ўспыхваюць тыя далёкія агеньчыкі...

Мы сядзім у новым доме брыгадзіра трактарнай брыгады Соф'і Юргель.

— Вось які дом паставіла дачка, — здаволена гаворыць Мартын Мартынавіч, любоўна абводзячы поглядам сцены.

І сапраўды дом светлы, прасторны. Адну палавіну Соня сястры аддала, у другой сама жыве з маці і бацькам.

— Развіталіся мы з вёскай. На старасці гарадскімі жыхарамі сталі, — жартуе Мартын Юргель.

— Я сказала бацьку, — тлумачыць Соня: — няхай старэйшы брат Леанід займае дом у Казюках — у яго сям'я. А я пабудуюся бліжэй да МТС — у Глыбокім. Грошы ў мяне былі 12 тысяч ды пазыку ўзяла — вось і дом.

Мартын Мартынавіч пяшчотна глядзіць на дачку.

— Характар у яе цвёрды: што задумае — зробіць. Спачатку ж экіпаж іхны быў на семнацатым месцы па выкананню плана, а села Соня за трактар — на трэцяе вышлі.

— Хопіць, тата, — спыніла Соня бацьку. — Захваліш.

— Не, дачка, — адказвае Мартын Мартынавіч. — Навошта ад людзей утойваць тое, чым ганарыцца трэба. Хіба лёгка дзяўчыне кіраваць брыгадай, дзе і трактарыстамі і прычэпшчыкамі адны хлопцы? А Соня спраўляецца, брыгада перадавая.

Так, брыгада Юргель займае першае месца ў Глыбоцкай МТС. Сем год кіруе ёю Соф'я, і не было выпадку, каб план не выканалі. Увесь час працуюць на палях калгаса «За Радзіму». І кожную вясну старшыня Васіль Мікітавіч Гірс просіць дырэктара МТС:

— Прышліце да нас брыгаду Юргель.

Для трактарыста — гэта высокая пахвала. Яна заваёўваецца ўраджаем. Сем год назад у калгасе збіралі ледзь па 9 цэнтнераў збожжа з гектара, а летась па 19,7 цэнтнера ўзялі.

Неяк адзін з брыгадзіраў трактарных брыгад надрукаваў у абласной газеце выклік Соні: «Давай спаборнічаць! Абавязваюся перавыканаць план трактарных работ удвая». І Соня адказала: «Не бяруся два планы выканаць, а дапамагчы калгасу павысіць ураджайнасць абавязваюся».

Соня расказвае, як яе брыгада дапамагае калгасу асвойваць новыя землі, збіраць высокі ўраджай збожжа, бульбы, узнімаць жывёлагадоўлю.

— Мы робім не тое, што нам выгадней, а тое, што трэба калгасу. К прыкладу, трактарысты не заўсёды бяруцца ахвотна за культывацыю, дыскаванне або расчыстку палёў ад каменя ды хмызняку. Наша ж брыгада за два апошнія гады расчысціла калгасу 35 гектараў хмызняку, 50 гектараў ад каменя. На новых землях і кукуруза добра расце і кармавыя травы. Прыбыткі ў нашым калгасе перавалілі за два мільёны. Мы цалкам механізавалі свінагадоўчую ферму, пабудавалі тры добрыя аборы, гараж на дзевяць машын. Летась на 100 гектараў ворнай зямлі атрымалі па 28 цэнтнераў свініны; ад кожнай каровы надаілі па 2467 кілаграмаў малака.

Пра поспехі калгаса гаворыць Соня з радасцю. Відаць, што інтарэсы арцелі ёй па-сапраўднаму блізкія.

Мартын Мартынавіч уважліва слухае дачку, зрэдку ківаючы галавой у знак згоды. Раптам, зірнуўшы ў акно, заўважае:

— Ідуць, Соня, на абед твае пастаяльцы.

— Вось і добра, — адказвае яна ўстаючы. — Значыць, пазнаёмімся з усёй брыгадай. Мы цяпер трактары рамантуем, дык хлопцы ўсе жывуць у мяне, тут і сталуюцца, — тлумачыць яна.

У сенях ужо чуўся тупат ног, бразнула клямка, у пакой уварваліся клубы марознага паветра.

— Заходзьце, хлопцы, распранайцеся, — ветліва запрашала Соня.

У пакой увайшлі трактарысты.

— Вось з рэдакцыі цікавяцца, чаму брыгада дрэнна працуе, — хітруе Соня.

— Каб дрэнна працавалі, калгаснікі нас яшчэ восенню выгналі б з поля. А то не дачакаюцца, калі зноў прыедзем, — адказаў адзін з хлопцаў.

— Ды і Героя не далі б брыгадзіру, — дадаў другі.

То быў Франц Раманчук, нядаўна ўзнагароджаны медалем «За працоўную доблесць».

— Пакуль хлопцы абедаюць, агледзім майстэрню, — прапануе Соня.

...На сядзібе МТС у роўных шарэнгах стаяць трактары. Побач з прысадзістымі «ДТ-54» — ярка-блакітныя трохколавыя машыны «Беларусь», гатовыя да выхаду ў поле.

Майстэрня нагадвае вытворчы корпус з вялікімі вокнамі. Адтуль даносіцца шум матораў, станкоў.

— Наш гонар, — з любоўю гаворыць Соня. — Цяпер нам працаваць лёгка: у майстэрні ёсць такарныя станкі, кузня, паравое ацяпленне.

У шырокім пралёце стаялі ў два рады разабраныя і напалавіну сабраныя трактары. Каля іх мітусіліся механізатары.

Рамонт вядзецца вузлавым метадам: кожная брыгада выконвае пэўны комплекс работ. Соня прыпомніла, як камплектавалі брыгаду:

— Неяк іду я каля калгаснай кузні, гляджу: малатабоек працуе. Вось, думаю, моцны хлопец, працы не баіцца, а нам такія патрэбны. — Пойдзеш, — пытаю ў яго, — прычэпшчыкам? — Я хоць бы і зараз, — адказвае Франц, — ды бацькі не пусцяць. Пайшлі разам да бацькоў і пераканалі, што хлопец сапраўдную прафесію асвоіць.

— Зараз Франц Раманчук мяне перарос, — жартуе Соня. — Ён таксама напасёл, нядаўна дом пабудаваў, ажаніўся: сам сабе галава. Зарабляе па 650 — 700 працадзён. А на працадзень калгас наш выдаў: збожжа 2,7 кг, бульбы 2 кг, грубых кармоў 1,5 кг і грошай па 7 рублёў.

Экіпаж Раманчука — перадавы не толькі ў брыгадзе, але і ў МТС. Разам з напарнікам Фёдарам Баслыкам яны ўзаралі 1910 гектараў замест 840 па плане.

Дружна працуе брыгада: і Фёдар Баслык, і Антон Пятрага, і Усцін Раманчук, і Іосіф Бурэнь, і Міхал Усціян, які нядаўна вярнуўся з арміі. Леташняе заданне брыгада выканала на 134 працэнты пры выдатнай якасці ўсіх работ і гаручага сэканоміла больш пяці тон.

Брыгадзір карыстаецца аўтарытэтам не толькі ў сваёй брыгадзе, але і ў калгасе. Заўсёды прысутнічае на пасяджэнні праўлення, на агульных сходах, ведае, якія задачы ставяць калгаснікі.

Старшыня калгаса так адзваецца аб брыгадзе Соф'і Юргель:

— Без дапамогі трактарыстаў не падняць бы нам ураджайнасць. Дзякуй ім за дапамогу, дзякуй Соф'і Юргель за самаадданую працу.

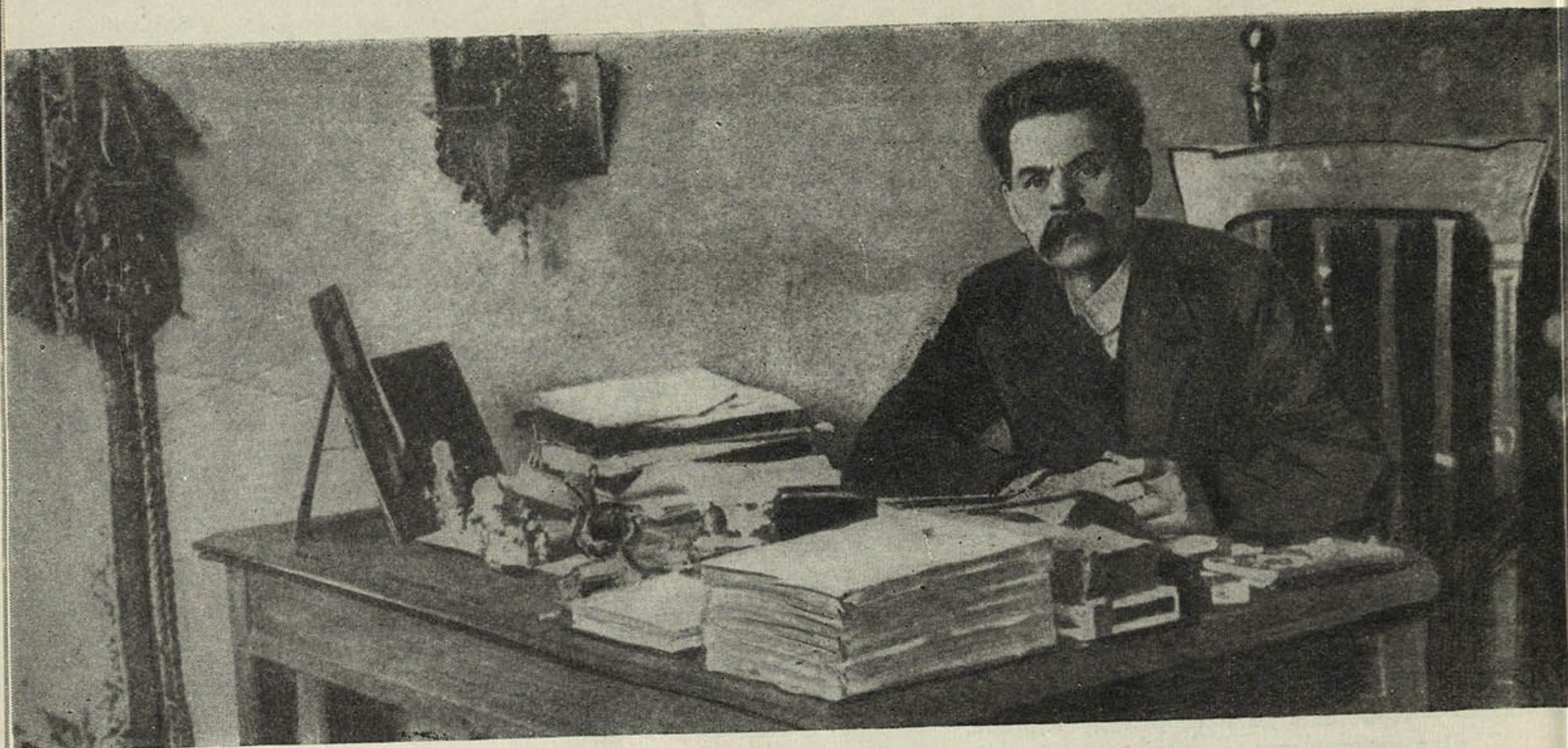
Шмат добрых слоў пачула Юргель, калі таварышы і сябры па рабоце віншавалі ў сувязі з прысваеннем ёй пачэснага звання Героя Сацыялістычнай Працы. Тады яна абяцала:

— Буду працаваць яшчэ лепш!

Праўду казаў стары Юргель: усякія справы людзьмі славіцца.

Н. СЯРГЕЕВА

Глыбоцкі раён,
Маладзечанская вобласць.

Аляксей Максімавіч Горкі ў Петраградзе ў пачатку першай сусветнай вайны.

Фота П. Оцупа.

28 сакавіка спаўняецца 90 год з дня нараджэння Максіма Горкага — выдатнейшага савецкага пісьменніка, палымнага змагара за трыумф ідэй міру і справядлівасці ва ўсім свеце.

Вялікі чалавекалюбец, пісьменнік, грамадзянін і трыбун у сваёй творчасці, у сваёй бясконца шматграннай дзейнасці, Горкі прысвяціў самым хваляючым, самым пранікнёным радкі і словы жанчыне — грамадзянцы і маці.

«Уславім жанчыну — Маці, чья любоў не ведае перашкод, чымі грудзямі ўскормлены ўвесь свет! Усё цудоўнае ў чалавеку ад праменьняў сонца і ад малака Маці, — вось што насычае нас любоўю да жыцця!»

«Я звяртаюся да жанчын, да маці...».

Гэты артыкул быў напісаны М. Горкім яшчэ ў 1925 годзе. Аднак і зараз, праз 33 гады пасля надрукавання, ён не страціў сваёй актуальнасці і злабадзённасці.

Ніжэй даецца вытрымка з гэтага артыкула і выказванні М. Горкага аб Радзіме.

Максім ГОРКІ

Я звяртаюся да жанчын, да маці...

Я звяртаюся да жанчын, да маці. Не толькі да двухсот сямідзесяці пяці тысяч жанчын Амерыкі, не толькі да мільёнаў еўрапейскіх маці, якія страцілі сваіх сыноў у апошнюю страшную вайну, але і да тых маці, якім пагражае пагібель дзяцей заўтра або праз год. Чаму маўчыце вы, вы, нарадзіўшыя іх у пакутах? Чаму не ўзнямаеце вы ўладарнага голасу супроць шаленства, якое пагражае ахутаць свет воблакам атруты? Вы, маці, адзіная і спрадвечная сіла, якая зноў і зноў засявае спусташаемую смерцю зямлю. Кожны міг пад касой смерці падае дзе-небудзь чалавек, і кожны міг у якім-небудзь іншым кутку зямлі жанчына, святкуючы перамогу над стихіяй разбурэння, даруе свету новага чалавека.

8 Грудзямі ўскормліваеце вы дзіця, за руку ўводзіце яго ў

жыццё, у гісторыю — як работніка, які працай сваёй апладняе свет, як героя, як папалечніка чалавецтва, як мудраца, як светлага мысліцеля. Чаму ж так спакойны, абыхавы вы перад тварам пагражаючай яму пагібелі?

... Бляскам і славай пакрылі сябе ў вяках тысячы і тысячы вашых сыноў. Яны ўзбагацілі нашу жыццё вялікімі адкрыццямі, полымам сваёй творчай магутнасці асвятлілі нашу існаванне; іх праца, праца сыноў вашых, ператварыла зверу ў чалавека — лепшае з усяго, што бачана на зямлі. Як жа можаце вы дапусціць, каб народжаны вамі чалавек зноў прынізіўся да зверу, да драпежніка, да забойцы?

Вас, маці, мільёны і сотні мільёнаў! — чаму не крыкнеце вы шалёным вашым дзецям:

«Даволі разні! Не смейце забі-

ваць адзін аднаго. Мы нарадзілі вас для жыцця, для працы, для творчасці, для таго, каб у жыцці набылі вы радасць, каб зрабілі яго мудрым, справядлівым і цудоўным. Далоў паветраную вайну, атрутныя газы і іншыя д'ябальскія выдумкі, прызначаныя для ўзаемнага знішчэння!»

Маці! Жонкі! Вам належыць голас, вам належыць права тварыць законы. Жыццё зыходзіць ад вас, і ўсе, як адна, павінны вы ўзняцца на абарону жыцця супраць смерці. Вы — спрадвечныя ненавісніцы смерці. Вы — тая сіла, што нястомна змагаецца і перамагае».

М. Горкі аб Радзіме

«Жывіце дружна, таварышы. Любіце вашу другую маці — магутную сацыялістычную нашу Радзіму...»

«Мы павінны даць бой злым сілам прыроды, мы ўсе «ад мала да вяліка» абавязаны змагацца за шчасце нашай вялікай краіны. Мы павінны ведаць, што няма ў свеце сілы, больш магутнай, чым сіла калектыўнай разумнай волі. Цуды на зямлі творыць розум, толькі ён, і ніхто больш».

«Я думаю, ніколі яшчэ ў свеце, за ўсю яго гісторыю, праца не выяўляла так ярка і пераканаўча сваёй казачнай сілы, якая пераўтварае людзей і жыццё, як выяўляе яна гэтую сілу ў нашы дні, у нас, у дзяржаве рабочых і сялян».

М. ГОРКИ

МАЦІ

(Урывак з рамана)

Мал. А. Кашкурэвіча

ПРАЗ некалькі хвілін маці сядзела, грэючыся ля печы ў маленькім пакоіку Людмілы. Гаспадыня ў чорнай сукенцы, падпярэзанай рэменем, павольна паходжвала па пакоі, нападняючы яго шолахам і гукамі камандуючага голасу.

У печы трашчаў і выў агонь, уцягваючы паветра з пакоя, роўна гучэла гутарка жанчыны.

— Людзі куды больш дурныя, як злыя. Яны ўмеюць бачыць толькі тое, што блізка да іх, што можна ўзяць цяпер. А ўсё блізкае — таннае, дорага — далёкае, бо, па сутнасці, усім было б выгадна і прыемна, калі б жыццё зрабілася іншым, больш лёгкай, людзі — больш разумнымі. Але для гэтага зараз жа неабходна патурбаваць сябе...

Раптам, спыніўшыся проці маці, яна сказала цішэй і нібы просячы выбачэння:

— Рэдка бачу людзей і калі хто-небудзь заходзіць, пачынаю размаўляць. Смешна?

— Чаму ж? — адгукнулася маці. Яна старалася здагадацца, дзе гэтая жанчына друкую, і не бачыла нічога незвычайнага. У пакоі, з трыма вокнамі на вуліцу, стаяла канапа і шафа для кніг, стол, крэсла, ля сцяны ложка, у кутку ля яго — рукамыльнік, у другім — печ, на сценах — фатаграфіі карцін. Усё было новае, моцнае, чыстае, і на ўсё манашаская постаць гаспадыні кідала халодны цень. Адчувалася нешта затоенае, захаванае, але было незразумела дзе. Маці агледзела дзверы — праз адны яна ўвайшла сюды з маленькага прырэдняга пакоя, ля печы былі другія дзверы, вузкія і высокія.

— Я да вас па справе! — збянтэжана сказала яна, заўважыўшы, што гаспадыня назірае за ёю.

— Я ведаю! Да мяне не ходзяць інакш...

Нешта дзіўнае здалася маці ў голасе Людмілы, яна зірнула ёй у твар, тая ўсміхалася куточкамі тонкіх губ, за шклом акулараў блішчэлі цёмныя вочы. Адводзячы свой погляд убок, маці падала ёй прамову Паўла.

— Вось, просяць надрукаваць яе хутчэй...

І пачала расказваць пра падрыхтоўку Мікалая да арышту. Людміла, моўчкі сунуўшы паперу за пояс, села на крэсла, на шкелцах яе акулараў адлюстроўваўся чырвоны бляск агню, яго гарачыя ўсмешкі зайгралі на нерухомым твары.

— Калі яны прыйдуць да мяне, — я буду страляць у іх, — ціха і рашуча прагаварыла яна, выслушаўшы расказ маці. — Я маю права абараняцца ад гвалту і я павінна змагацца з імі, калі іншых заклікаю да гэтага.

Водбліскі агню сышлі з яе твару, і зноў ён зрабіўся суровым, крыху гордым.

— Нядобра табе жывецца! — раптам ласкава падумала маці.

Людміла пачала чытаць прамову Паўла без ахвоты, потым усё бліжэй нахілялася над паперай, хутка адкідаючы прачытаныя лісткі ўбок, а прачытаўшы ўстала, выпрасталася, падыйшла да маці.

— Гэта — добра!

Яна падумала, схіліўшы на хвіліну галаву.

— Я не хацела гаварыць з вамі пра вашага сына — не сустракалася з ім і не люблю сумных размоў. Я ведаю, што гэта значыць, калі блізкі ідзе ў ссылку! Але — мне хочацца спытацца ў вас — добра мець гэтакага сына?..

— Так, добра! — сказала маці.

— І — страшна, так?

Спакойна ўсміхаючыся, маці адказала:

— Цяпер ужо — не страшна...

Людміла, папраўляючы смуглявай рукою гладка прычэсаныя валасы, адварнулася да акна. Лёгкі цень мільгаў на яе шчоках, можа, цень прыдушанай усмешкі.

— Я ўраз набяру. Вы кладзіцеся, у вас быў цяжкі дзень, стаміліся. Кладзіцеся тут, на ложку, я не буду спаць, і ўночы, можа, пабуджу вас дапамагчы мне... Калі ляжаце, пагасіце лямпу.

Яна падкінула ў печ два палены дроў, выпрасталася і пайшла ў вузкія дзверы каля печы, шчыльна прычыніўшы іх за сабою. Маці паглядзела ўслед ёй і пачала распрацаваць, думаючы пра гаспадыню:

— Аб нечым сумуе...

Стома кружыла ёй галаву, а на душы было надзіва спакойна і ўсё ў вачах асвятлялася мяккім і ласкавым святлом, якое ціха і роўна поўніла грудзі. Яна ўжо ведала спакой, ён з'яўляўся да яе заўсёды пасля вялікіх хваляванняў і — раней — крыху трывожыў яе, але цяпер і шырыў душу, умацоўваючы яе вялікім і моцным пачуццём. Яна патушыла лямпу, легла ў халодную пасцель, стулілася пад коўдраю і хутка заснула моцным сном...

А калі расплюшчыла вочы — пакой быў поўны халоднага белага бляску пагоднага зімовага дня. Гаспадыня з кнігаю ў руках ляжала на канапе і, усміхаючыся непадобна на сябе, глядзела ёй у твар.

— Ой, бацюхны! — збянтэжана крыкнула маці. — Вось як я, — ці шмат жа часу, га?

— Добрай раніцы! — адгукнулася Людміла. — Хутка дзесяць, уставайце, будзем чай піць.

— Што ж вы мяне не пабудзілі?

— Хацела. Падыйшла да вас, а вы так добра ўсміхаліся ў сне...

Гнуткім рухам усяго цела яна паднялася з канапы, падыйшла да ложка, нахілілася да матчынага твару, і ў яе цёмных вачах маці ўбачыла нешта роднае, блізкае і зразумелае.

— Мне шкада зрабілася турбаваць вас, можа вы бачылі шчаслівы сон...

— Нічога не бачыла!
— Ну, усё роўна! Але мне спадабалася ваша ўсмешка. Спакойная гэтка, добрая... вялікая!

Людміла засмялася, смех яе гучэў ціха, аксамітна.

— Я і задумалася пра вас... Цяжка вам жывецца?

Маці, рухаючы брывамі, маўчала, думаючы.

— Вядома, цяжка! — усклікнула Людміла.

— Не ведаю ўжо! — асцярожна сказала маці. — Іншы раз здаецца цяжка. А ўсяго гэтак шмат, — усё гэтае сур'ёзнае, дзіўнае, рухаецца адно за адным хутка, хутка так...

Знаёмая ёй хваля бадзёрага ўзрушання ўздыхалася ў грудзях, поўнячы сэрца вобразамі і думкамі. Яна села на ложка, спяшаючыся, апранаючы думкі словамі.

— Ідзе, ідзе, — усё да аднаго... Шмат цяжкага, ведаеце! Людзі пакутуюць, б'юць іх, жорстка б'юць і шмат якія радасці забаронены ім, — надта гэта цяжка!

Людміла, хутка ўскінуўшы галаву, глянула на яе, абнімаючым позіркам і заўважыла:

— Вы кажаце не пра сябе!

Маці паглядзела на яе, устала з ложка і, апранаючыся, казала:

— Дык як жа адсунеш сябе ўбок, калі і таго любіш, і гэты дарагі, і за ўсіх боязна, кожнага шкода, — усё штурхаецца ў сэрца... як адыйдзеш ўбок?

Стоячы сярод пакоя напалову апранутая, яна на хвіліну задумалася. Ёй здавалася, што няма яе той, якая жыла трывогамі і страхам за сына, думкамі пра ахову яго цела, няма яе цяпер гэткай, — яна адлучылася, адыйшла далёка некуды, а можа зусім згарэла на агні хвалявання, і гэта зрабіла лёгкай, чыстай душу, абнавіла сэрца новай сілаю. Яна прыслухоўвалася да сябе, жадаючы зазірнуць у сваё сэрца і баючыся зноў абудзіць там што-небудзь старое, трывожнае.

— Пра што задумаліся? — ласкава спытала гаспадыня, падыходзячы да яе.

— Не ведаю! — адказала маці.

Памаўчалі, паглядаючы адна на адну, усміхнуліся абедзве, потым Людміла пайшла з пакоя, кажучы:

— Што ж гэта робіць мой самавар?

Маці паглядзела ў акно, на вуліцы ззяў халодны, моцны дзень, у грудзях яе таксама было светла, але гарача. Хацелася казаць пра ўсё, многа, радасна, з невыразным пачуццём удзячнасці да некага невядомага за ўсё, што сышло на душу ды ірдзела там вячэрнім, прадзаходнім святлом. Жаданне маліцца, якое даўно не ўзнікала, хвалявала яе. Нейчы малады твар успомніўся, звонкі голас крыкнуў у памяці: — «гэта маці Паўла Уласава!..» Бліснулі радасна і пяшчотна вочы Сашы, устала цёмная постаць Рыбіна, усміхаўся бронзавы, цвёрды сынаў твар, збянтэжана міргаў Мікалай, і раптам усё ўзварухнулася глыбокім, лёгкім уздыхам, злілося і зблыталася ў празрыстае, разноколернае воблака, якое абняло ўсе думкі пачуццём спакою.

— Мікалаева была праўда! — сказала Людміла, уваходзячы. — Яго арыштавалі. Я пасылала туды хлопчыка, як вы казалі. Ён казаў, што на дварэ паліцыя, бачыў паліцэйскага, які хаваўся за варотамі. І ходзяць шпіёны, хлопчык іх ведае.

— Так! — сказала маці, ківаючы галавою. — Ах, бедны...

Уздыхнула, але — без смутку, і ціхутка здзівілася гэтаму.

— Ён апошнім часам шмат чытаў сярод гарадскіх рабочых і наогул яму час было праваліцца! — панура і спакойна заўважыла Людміла. — Таварышы казалі — едзь! Не паслухай! На маю думку — у гэтых выпадках трэба прымушаць, а не ўгаварваць...

У дзвярах устаў чорнавалосы і румяны хлопчык з прыгожымі сінімі вачыма і гарбатым носам.

— Я ўнясу самавар? — звонка спытаў ён.

— Калі ласка, Сярожа! Мой выхаванец.

Маці здалася, што Людміла сёння іншая, прасцей і бліжэй да яе. У гнуткіх пакалыхваннях яе стройнага цела было шмат характа і сілы, якое крыху змякчала суровы і бледны твар. За ноч павялічыліся кругі пад яе вачыма. І адчувалася ў яе напружанае намаганне, туга нацягнутая струна ў душы.

Хлопчык прынёс самавар.

— Будзь знаёмы, Сярожа! Палагея Нілаўна, маці таго рабочага, якога ўчора засудзілі.

Сяргей моўчкі пакланіўся, паціснуў руку маці, вышаў, прынёс булкі і сеў за стол. Людміла, наліваючы чай, пераконвала маці не хадзіць дамоў датуль, пакуль не высветліцца, каго там чакае паліцыя.

— Можна — вас! Вас, напэўна, будуць дапытваць...

— Няхай дапытваюць! — адгукнулася маці. — І арыштуць — толькі бяды. Толькі б спачатку пашаву прамову разаслаць.

— Яна ўжо набрана. Заўтра можна будзе мець яе для горада і слабады... Вы ведаеце Наташу?

— Як жа!

— Адвезце ёй...

Хлопчык чытаў газету і быццам не чуў нічога, але часамі вочы яго глядзелі з-за аркуша ў твар маці, і калі яна сустракала іх жывы позірк, ёй было прыемна, яна ўсміхалася. Людміла зноў успомніла Мікалая без жалю пра яго арышт, а маці здаваўся зусім натуральным яе тон. Час ішоў хутчэй, як у іншыя дні, — калі скончылі піць чай, было ўжо апоўдні.

— Аднак! — выгукнула Людміла.

І ў той жа час пастукалі. Хлопчык устаў, запытальна зірнуў на гаспадыню, прыжмурыўшы вочы.

— Адамкні, Сярожа. Хто б гэта?

І спакойным рухам яна апусціла руку ў кішэню спадніцы, кажучы маці:

— Калі жандармы, вы, Палагея Нілаўна, станьце вось сюды, у гэты кут. А ты, Сярожа...

— Я ведаю! — ціха адказаў хлопчык, знікаючы.

Маці ўсміхнулася. Яе гэтая падрыхтоўка не ўсхвалявала — у яе не было прадчування бяды.

Увайшоў маленькі доктар. Ён, спяшаючыся, казаў:

— Па-першае, — Мікалай арыштаваны. Ага, вы тут, Нілаўна? Вас не было ў час арышту?

— Ён мяне выправіў сюды.

— Гм, — я не думаю, што гэта карысна для вас!.. Па-другое, сёння ўночы розныя маладыя людзі надрукавалі на гектографах штук пяцьсот прамовы. Я бачыў — зроблена нядрэнна, выразна, ясна. Яны хочуць увечары раскідаць па горадзе.

— Я — проці, — для горада зручней друкаваныя лісткі, а гэтыя трэба адаслаць куды-небудзь.

— Вось я і адвязу іх Наташы! — жыва ўсклікнула маці. — Давайце ж!

Ёй жах як хацелася хутчэй распаўсюдзіць прамову Паўла, абсыпаць усю зямлю сынавымі словамі, і яна глядзела ў доктараў твар вачыма, якія чакалі адказу, гатовыя прасіць.

— Ліха ведае, наколькі зручна вам зараз узяцца за гэта! — нерашуча сказаў доктар і выняў гадзіннік. — Цяпер адзінаццаць сорок тры, — поезд у два пяць, дарога туды —

пяць пятнаццаць. Вы прыедзеце ўвечары, але не досыць позна. І не ў гэтым рэч...

— Не ў гэтым! — паўтарыла гаспадыня, нахмурыўшы бровы.

— А ў чым? — спыталася маці, пасоўваючыся да іх. — Толькі ў тым, каб добра зрабіць...

Людміла пільна зірнула на яе і, паціраючы люб, заўважыла:

— Вам — небяспечна...

— Чаму? — горача і патрабавальна ўсклікнула маці.

— Вось — чаму! — загаварыў доктар хутка і няроўна. — Вы зніклі з дому за гадзіну да арышту Мікалая. Вы паехалі на завод, дзе вас ведаюць, як цётку настаўніцы. Пасля вашага прыезду на заводзе з'явіліся шкодныя паперкі. Усё гэта сцягваецца ў пятлю вакол вашай шыі.

— Мяне там не заўважаць! — пераконвала маці, запальваючыся. — А вярнуся, арыштуюць, запытаюць, дзе была...

Спыніўшыся на секунду, яна ўсклікнула:

— Я ведаю, як сказаць! Адтуль я праеду прама ў слабаду, там у мяне знаёмы ёсць, Сізаў, — дык я скажу, што, моў, прама з суда прышла да яго, гора, бач, прывяло. А ў яго таксама гора — пляменніка засудзілі. Ён пакажа таксама. Бачыце?

Адчуваючы, што яны паддадуцца сіле яе жадання, намагаючыся хутчэй падштурхнуць іх да гэтага, яна гаварыла ўсё больш настойліва. І яны паддаліся.

— Што ж, едзьце! — без ахвоты згадзіўся доктар.

Людміла маўчала, задуменна ходзячы па пакоі. Твар у яе зрабіўся цымяным, асунуўся, а галаву яна трымала, прыкметна напружваючы мускулы шыі, нібы галава раптам зрабілася цяжэйшай і мімаволі схілялася на грудзі. Маці заўважыла гэта.

— Усё вы шануеце мяне! — усміхаючыся, сказала яна. — Сябе не шануеце...

— Няпраўда! — сказаў доктар. — Мы сябе шануем, павінны шанаваць! І дужа лаем таго, хто без карысці траціць сілу сваю, але ж! Зараз вось што — прамову вы атрымаеце на вакзале...

Ён растлумачыў ёй, як гэта будзе зроблена, потым зірнуў у твар яе, сказаў:

— Ну, жадаю поспеху!

І пайшоў, усё-такі незадаволены нечым. Калі дзверы зачыніліся за ім, Людміла падышла да маці, бязгучна смеючыся.

— Я разумею вас...

Узяўшы пад руку, яна зноў ціха закрочыла па пакоі.

— У мяне таксама ёсць сын. Яму ўжо трынаццаць год, але ён жыве ў бацькі. Мой муж — таварыш пракурора. І хлопчык — з ім. Што з яго будзе? — часта думаю я...

Яе вільготны голас уздрыгнуў, потым зноў задуменна і ціха палілася гутарка.

— Яго выходзіць свядомы вораг тых людзей, якія мне блізкія, якіх я лічу за лепшых людзей зямлі. Сын можа вырасці ворагам маім. Са мной жыць яму не можна, я жыву пад чужым імем. Восем год не бачыла я яго, — гэта шмат — восем год!

Спыніўшыся ля акна, яна глядзела ў бледнае, пустыннае неба, працягваючы:

— Калі б ён быў са мной, я была б мацней, не мела б раны ў сэрцы, якая заўсёды баліць. І нават, каб ён памёр, — мне лягчэй было б...

— Галубачка вы мая! — ціхенька сказала маці, адчуваючы, як спачуванне паліць ёй сэрца.

— Вы шчаслівая! — з усмешкаю сказала Людміла. — Гэта надзвычайна маці — і сын побач, — гэта рэдка!

Уласава нечакана для самой сябе ўсклікнула:

— Так, добра! — І, нібы паведамляючы таямніцу, прыцішыўшы голас, казала далей: — Усе — вы, Мікалай Іванавіч, усе людзі праўды — таксама побач! Раптам людзі сталі роднымі, — разумею ўсіх, слоў не разумею, а ўсё іншае — разумею.

— Вось як! — прамовіла Людміла. — Вось як...

Маці паклала руку на грудзі ёй і, паціху штурхаючы яе, казала амаль шэптам і нібы сама сузірала тое, пра што гаворыць.

— Светам ідуць дзеці! Вось што, я разумею — у свеце ідуць дзеці, па ўсёй зямлі, усе, адусюль — да аднаго! Ідуць лепшыя сэрцы, сумленнага розуму людзі, наступаюць няўхільна на ўсё злое, ідуць, топчуць хлусню моцнымі нагамі. Маладыя, здаровыя, нясуць неадольныя сілы свае ўсе да аднаго — да справядлівасці! Ідуць на перамогу ўсяго гора чалавечага, на знішчэнне няшчасцяў усёй зямлі апалчыліся, ідуць перамагчы агіднае і — перамогуць! Новае сонца запалім, казаў мне адзін, і — запаліць! Злучым разбітыя сэрцы ўсе ў адно — злучаць!

Ёй успаміналіся словы забытых малітваў, запальваючы новай вераю, яна кінула іх са свайго сэрца, быццам іскры.

— Да ўсяго нясуць любоў дзеці, ідучыя шляхамі праўды і розуму, і ўсё атуляюць новымі нябёсамі, усё асвятляюць агнём нягненым — ад душы. Ствараецца жыццё новае, у полымі любові дзяцей да ўсяго свету. І хто пагасіць гэтую любоў, хто? Якая сіла вышэй за гэтую, хто пераможа яе? Зямля яе нарадзіла, і ўсё жыццё хоча перамогі яе, — усё жыццё!

Яна адхіснулася ад Людмілы, стомленая хваляваннем, і села, цяжка дыхаючы. Людміла таксама адышла, без шуму, асцярожна, нібы баючыся разбурыць нешта. Яна гнутка рухалася па пакоі, глядзела перад сабою глыбокім позіркам матавых вачэй і зрабілася нібы яшчэ вышэйшай, прасцейшай, танейшай. Худы, строгі твар яе быў удумлівы і губы нервова сціснуты. Цішыня ў пакоі хутка супакоіла маці; заўважыўшы настрой Людмілы, яна запыталася вінавата і ціха:

— Я, можа, што-небудзь не так сказала?..

Людміла хутка павярнулася, зірнула на яе, нібы спалохаўшыся, і, спяшаючыся, загаварыла, працягнуўшы рукі да маці, нібы жадаючы спыніць нешта.

— Усё так, — так! Але — не будзем больш гаварыць пра гэта. Хай яно застаецца такім, як было сказана. — І больш спакойна казала далей: — Вам ужо хутка ехаць трэба, — далёка ж!

— Так, хутка! Ах, як я рада, каб вы ведалі! Слова сына павязу, слова крыві маёй! Гэта ж — як свая душа!

Яна ўсміхалася, але яе ўсмешка невыразна адлюстравалася на твары Людмілы. Маці адчувала, што Людміла ахалоджвае яе радасць сваёй стрыманасцю, і ў яе раптоўна ўзнікла ўпартае жаданне пераліць у гэтую суровую душу агонь свой, запаліць яе, — хай яна таксама гучыць згодна строю сэрца, поўнага радасцю. Яна ўзяла рукі Людмілы, моцна сціснула іх, гаворачы: «Любая вы мая! Як добра гэта, калі ведаеш, што ўжо ёсць у жыцці святло для ўсіх людзей і — будзе час — убачаць яны яго, абнімуцца з ім душою!»

Яе добры вялікі твар уздрыгваў, вочы прамяніста ўсміхаліся і бровы трапяталі над ім, нібы акрыляючы іх бляск. Яе ахмельвалі вялікія думкі, яна ўкладала ў іх усё, чым гарэла яе сэрца, усё, што паспела перажыць, і сціскала думкі ў цвёрдыя, ёмкія крышталі светлых слоў. Іх усё больш нараджалася ў асеннім сэрцы, асветленым творчай сілай сонца вясны, усё ярчэй квітнелі і ірдзелі ў ім.

— Гэта ж — як новы бог нараджаецца людзям! Усё — для ўсіх, усё — для ўсяго. Так я разумею ўсіх вас. Сапраўды, усе вы — таварышы, усе — родныя, усе — дзеці адной маці — праўды!

Зноў захопленая хваляй узбуджэння свайго, яна спынілася, перадыхнула і, шырокім жэстам развёўшы рукі, нібы для абдымкаў, сказала:

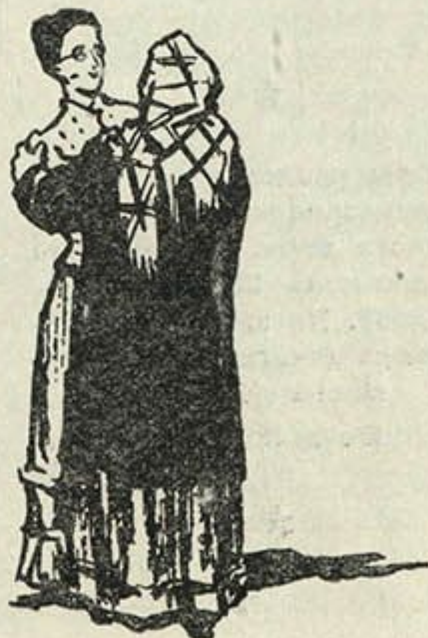
— І калі я кажу сама сабе слова гэтае — таварышы! — чую сэрцам — ідуць!

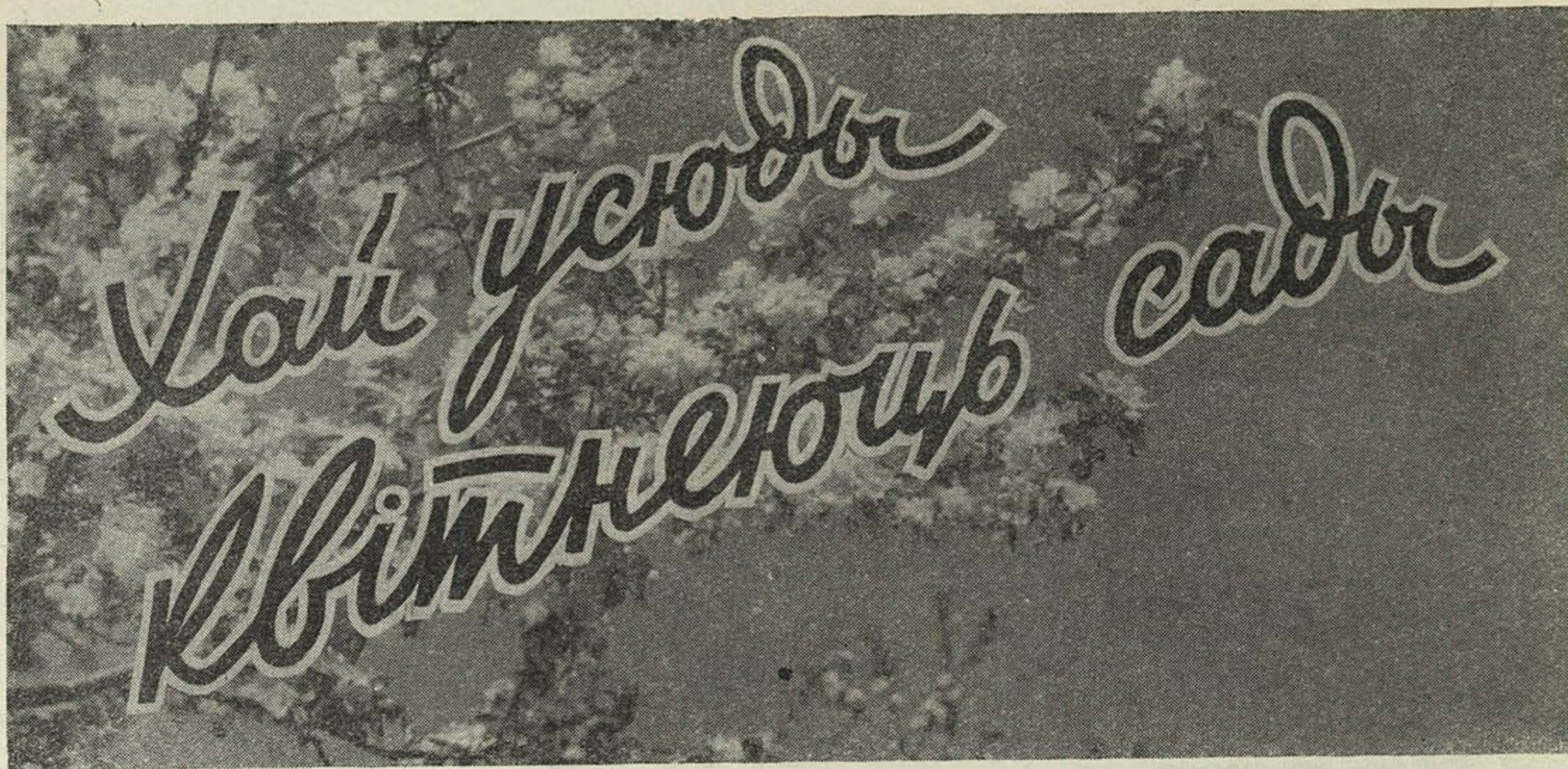
Яна дамаглася, чаго жадала — твар Людмілы здзіўлена ўзгарэўся, дрыжэлі губы, з вачэй каціліся слёзы, вялікія, празрыстыя.

Маці моцна абняла яе, бязгучна засмяялася, гордая перамогаю свайго сэрца.

Калі яны развітваліся, Людміла зазірнула ў твар ёй і ціха запыталася:

— Вы ведаеце, што з вамі — добра?

ДАРАГІЯ жанчыны, дзяўчаты, маці, хатнія гаспадыні і працаўніцы калгасаў, саўгасаў, прадпрыемстваў!

Хутка прыдзе вясна — самая прыгожая пара года. Зазелянеюць нашы палі і лугі, зацвітуць кветкі, прыгожым стане ўсё навокал. А якое хараство будзе ў тых мясцінах, дзе ёсць сады. Не сумняваемся, што кожнай з жанчын даводзілася любавання квітнеючым садам, цешыцца яго хараством. Усе мы, напэўна, ведаем таксама, якое вялікае багацце прыносяць сады арцельнай гаспадарцы.

Вось пра тое, каб усюды ў нас квітнелі сады, мы і хочам сёння пагутарыць. Некалькі гадоў таму назад наш калгас «17 верасня» Ружанскага раёна саду не меў. Зусім мала плодových дрэў было і на сядзібах калгаснікаў. А прыедзьце цяпер да нас, паглядзіце, як упрыгожаны нашы гароды, палеткі.

Зачынальнікамі гэтай карыснай справы былі ў нас жанчыны. Вера Носар і Зіна Шэйнюк пасля школы засталіся працаваць у родным калгасе. У хуткім часе яны скончылі аднагодовую Мінскую школу гэроднікаў. Вось тады яны, яшчэ маладыя дзяўчаты-камсамолкі, і пачалі ў нашых вёсках разводзіць плодowych сады. Іх прапанову горада падтрымалі ўсе хлебаробы. Усе мы дружна выходзілі на надзельнікі, садзілі дрэўцы на прысядзібных участках. Дзесяткі гектараў саду засадзілі ў калгасе. Зараз сады пачынаюць плодана-

сіць. Арцельная і нашы гаспадаркі будуць мець немалыя прыбыткі.

Спачатку мы пасадзілі ў калгасе каля дваццаці гектараў саду. Зараз у калгасе пад садам 53 гектары. Аб прысядзібных участках у нас цяпер гавораць: «Хто сад не садзіць, той дрэнны гаспадар!»

Многія могуць усумніцца, ці пад сілу жанчынам такая работа. Мы адказваем: пад сілу. Кожная працаздольная жанчына можа сама пасадзіць дрэўца. А ў нас яшчэ ёсць і дзеці—піянеры, школьнікі. Трэба прыцягнуць і іх у дапамогу. Не грэх будзе, калі каторая з нас прымусіць і мужа свайго дапамагчы. Калі кожны чалавек пасадзіць хоць па аднаму дрэўцу на калгасным полі ці на сваім гародзе, то колькі гэта прынясе карысці!

Хацелася б звярнуцца яшчэ да спецыялістаў сельскай гаспадаркі

і да выканкомаў нашых Саветаў. Аграномы! Навучыце ўсіх нас садоўніцкай справе! Выканкомы Саветаў няхай дапамагаюць людзям набываць дрэўцы лепшых мічурінскіх гатункаў.

Вясна, як і восень, спрыяльная пара года для насаджэнняў. Разгорнем, дарагія жанчыны, паход за сад! Зробім нашу Беларусь, як гаварыў на нарадзе перадавікоў сельскай гаспадаркі ў Мінску Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў, рэспублікай саду. Упрыгожым нашу зямлю, наша жыццё!

Чакаем водгукаў на наша пісьмо.

Ніна ПЯТРАШКА
(настаўніца).

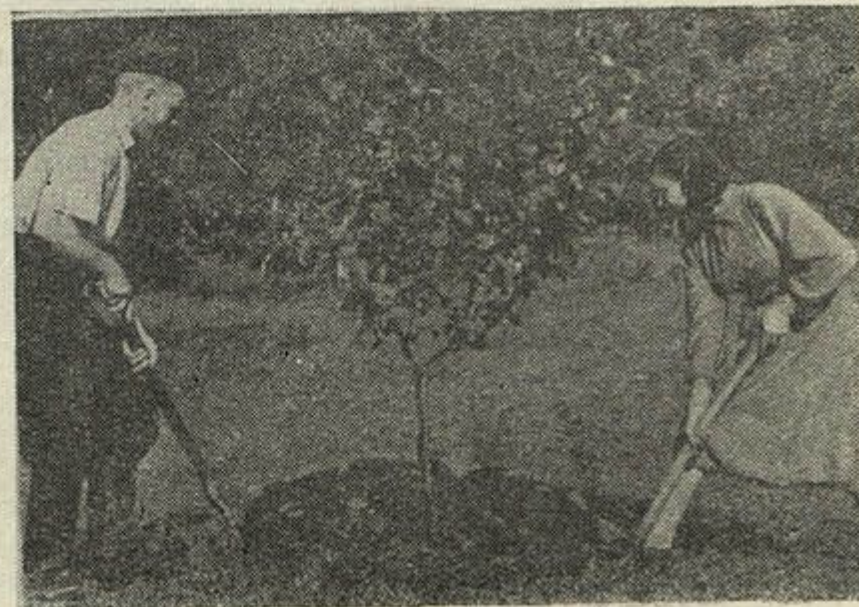
Калгасніцы:

Соф'я Хадыка,
Мар'я Калач,
Ніна Рыпінская

★
Добры плодowy сад разбіты выхаванцамі Хойніцкага дзіцячага дома. Штогод яны высаджваюць 30—50 плодowych дрэў. На здымку: выхаванцы дзіцячага дома абкопваюць яблыні.

Фота П. Нікіціна.

★

Перадавая свінарка

ТРЫ гады назад Раіса Бейня пачала працаваць свінаркай калгаса «17 верасня», што на Нясвіжчыне. Калгасніцы Матрона Дзегцярова, Аляксандра Фяцісава дапамагалі маладой свінарцы словам і справай.

Пазалетась калгас зняў з адкорму 600 свіней, што на 100 гектараў ворыва склала па 23,4 цэнтнера свініны. Вялікі ўклад у гэтую справу ўнесла камсамолка Раіса Бейня. Яна адкарміла 191 свінню агульнай жывой вагой у 194 цэнтнеры.

1957 год. З хуткасцю маланкі абляцеў усю краіну заклік Камуністычнай партыі ў бліжэйшыя гады дагнаць ЗША па вытворчасці мяса, малака і масла на душу насельніцтва.

У адказ на гэты заклік Раіса Бейня абавязалася за год адкарміць 270 свіней. Летась яна адкарміла 305 свіней жывой вагой у 306 цэнтнераў. Усяго ж калгас за год адкарміў звыш 1100 свіней, даўшы на сто гектараў ворыва па 40 цэнтнераў свініны. Ад свінафермы калгас атрымаў 1056 тысяч рублёў прыбытку.

Імя маладой свінаркі стала вядома ва ўсім раёне. Калі камсамольская арганізацыя калгаса вырашала летам пытанне, каго паслаць сваім дэлегатам на VI Сусветны фестываль моладзі ў Маскве, усе аднадушна заявілі:

— Хай едзе Рая!

Высокае давер'е моладзі Раіса Бейня апраўдвае самаадданай працай. За высокія паказчыкі па адкорму свіней яна з'яўляецца ўдзельніцай Усесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі ў Маскве. Шмат цікавага на фестывалі і на выстаўцы ўбачыла Раіса. Не адну гутарку правяла потым з сяброўкамі. І кожны яе расказ уліваў у іх новыя сілы.

Перадавая свінарка Раіса Бейня ўзнагароджана ордэнам «Знак Пашаны», ганаровымі граматамі ЦК ВЛКСМ і ЦК ЛКСМ Беларусі, нагрудным значком «Лепшаму маладому жывёлаводу». На працадні яна атрымала летась амаль дзве з паловай тony збожжа, звыш 100 пудоў бульбы і 12.300 рублёў грашыма.

Бягучы год Раіса вырашыла азнаменаваць новымі поспехамі ў працы: адкарміць не менш 320 галоў свіней.

... На цэнтральнай плошчы ў

Раіса Бейня

Нясвіжы ўстаноўлена Дошка гонару. Сюды занесены лепшыя людзі калгаснай вёскі. Сярод перадавікоў калгаснай вытворчасці красуецца і партрэт члена райкома камсамола Раісы Васільеўны Бейні.

І. ТАРТОЎСКИ

3 атэстатам сталасці

ХТО з выпускнікоў-дзесяцікласнікаў не марыць аб паступленні ў інстытут? Марыла аб гэтым і Ліза Драздзецкая, канчаючы Сасноўскую сярэднюю школу. Але адзвінеў зазорнымі песнямі і гарачымі марамі выпускны вечар.

— І вось тут, — успамінае Ліза, — я і задумалася. Як быць? Прайсці па конкурсу не спадзявалася, паступаць на якія-небудзь двух-трохмесячныя курсы, як зрабілі некаторыя з нашых дзяўчат, не хацелася. Пайсці на работу ў саўгас неяк страшна было. Смяяц-

ца, думала, будуць. І спачатку смяяліся: «Вучылася ты дзесяць год, а для чаго? Разам з намі кароў доіш, хоць у нас толькі па чатыры класы». Што можна было ім адказаць?

На ферме, дзе працуе Ліза, я неяк фатаграфавалі яе — сваю былую выпускніцу. Праходзячы каля мяне, адна з даярак зазначыла другой: «Нас не знімуць: у нас жа дзесяці класаў няма». І гэта было сказана хутчэй з ноткай крыўды на мяне, чым насмешкі над Лісай. Хіба ж можна насміхацца над маладой даяркай, якая за 7 месяцаў работы на ферме надаіла ўжо каля 30 тысяч кілаграмаў малака, або каля 3000 кг ад адной каровы?! І яе сапраўды паважаюць за працавітасць, акуратнасць, сяброўскую ўважлівасць.

— Прызнацца, у першыя дні і спіна і рукі балелі. Але паступова прывыкла. Дапамог брыгадзір, новыя сяброўкі ды і ў літаратуру заглядала.

Вочы Лізы свецяцца радасцю жыцця. Стройная, у добрым паліто і бярэтцы яна нагадвае хутчэй настаўніцу ці ўрача. Ды і заробтак яе 600—700 рублёў у месяц.

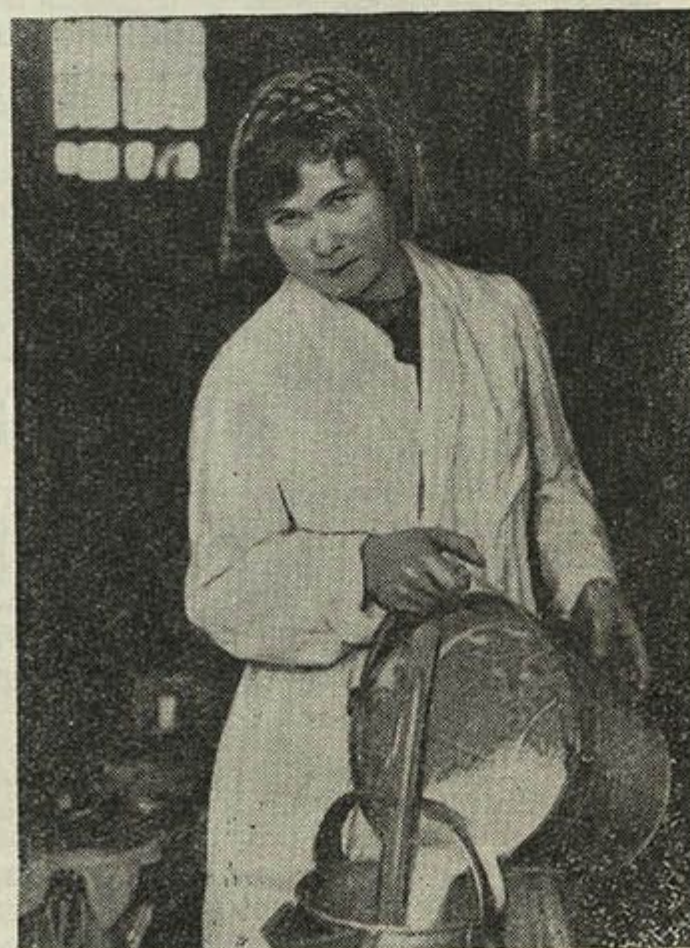
— Ну, а далей як? — цікаўлюся.

— Буду працаваць год-другі, а там у інстытут, у сельскагаспадарчы, вядома. А тады назад на ферму.

У спакойным, разважлівым тоне дзяўчыны адчуваецца сіла і ўпартасць, якіх я не ведаў у яе характары, калі яна была вучаніцай.

А. ВЕРАМЕЙЧЫК,
настаўнік.

Саўгас «10 год БССР»,
Любанскі раён.

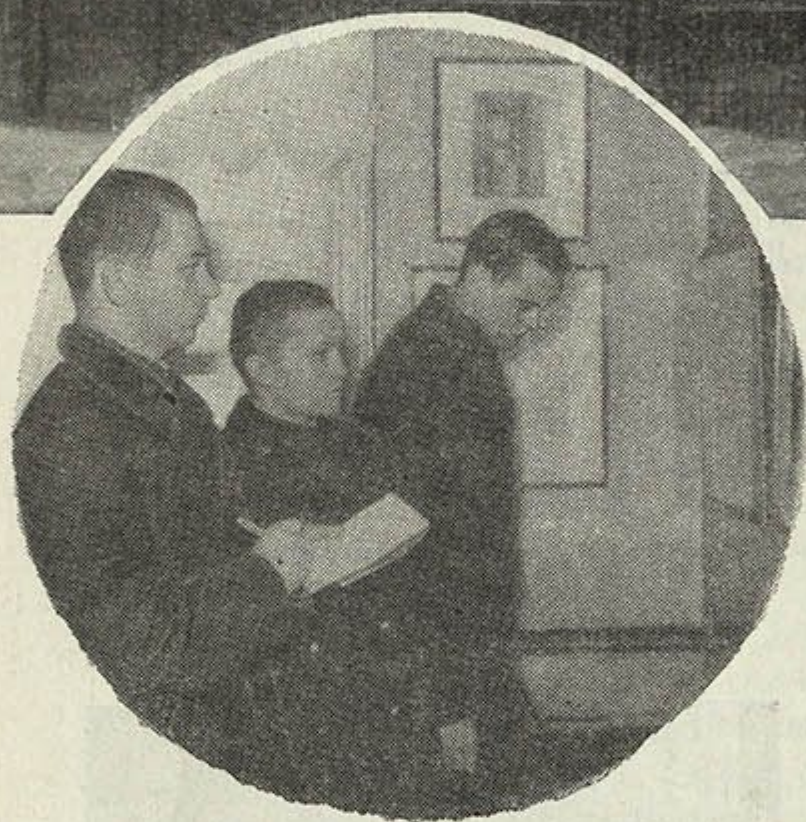

Ліза Драздзецкая

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСКАЙ ССР

ДОМ-МУЗЕЙ

I З'ЕЗДА РСДРП

Кожнаму савецкаму чалавеку дарагія памятныя месцы, звязаныя з гісторыяй нашай Камуністычнай партыі. Мы іх свята шануем і клапаціліва ахоўваем. Шмат такіх слаўных месц у Ленінградзе, Маскве і іншых гарадах Саюза. Ёсць яны і ў Мінску. На праспекце імя Сталіна, на беразе Свіслачы стаіць маленькі домік. Ён рэзка выдзяляецца сярод шматпавярховых каменных будынкаў. Кожны дзень сюды прыходзяць экскурсіі. Тут шэсцьдзесят год назад адбываўся першы з'езд РСДРП. На здымках: уверх — знадворны выгляд дома-музея; у крузе — экскурсантаў знаёмяцца з дакументамі аб з'ездзе; справа — адзін з пакояў, у якім адбываліся пасяджэнні I з'езду РСДРП.

3 кнігі водгукаў музея

«Для нас высокі гонар пабываць у доме-музеі I-га з'езду РСДРП. Гэты дом дарагі нам таму, што ён расказвае, як нашы папярэднікі пракладвалі дарогу рэвалюцыі, як змагалася наша старэйшае пакаленне на зары рэвалюцыі. Наш сённяшні дзень — гэта тое, аб чым яны марылі.

Да нас прыйшоў сённяшні дзень, і мы не можам забываць аб тых выпрабаваннях, якія яны перанеслі ў імя перамогі сацыялізма».

Чжоу Сінь-фан
У Шы-дзянь.

Запіс на кітайскай мове.

«Я—атэістка, але сюды ўвайшла і прайшла ўсе пакоі з такой глыбокай пашанай, з якой, напэўна, не ўваходзяць у царкву... Пайшла ўзрушаная гераічнай работай, упэўненасцю старых рэвалюцыянераў у слухнасці сваёй справы і галоўнае — незвычайнай прастай».

А. КОЗЫРАВА,

служачая, беспартыйная, жыхарка г. Масквы.

ЯНЫ сядзяць побач на балконе. Старая і малая. Галачка прыціхла, прыхінулася да бабулі, зава-лодала яе рукой, гладзіць, перабірае старыя нягнуткія пальцы.

— Ой, што гэта ў цябе, бабуля?

— Гэта, дзетка, ад вера-цён. Верацяно пры запраўцы на поўным ходзе спыняеш. Ватэршчыцу заўсёды на гэта-му рубцу пазнаеш. У нас ва ўсіх далонь расшчэплена.

— А табе балюча было?

— Спачатку нават вельмі балела, але прызвычалася... Ды навошта табе мае рукі да-ліся? Бачыш, якія яны змор-шчаныя, непрыгожыя...

— Няпраўда! Прыгожыя яны, прыгожыя!

Галачка туліцца тварам да цёплых, ласкавых далоняў. Так і засынае. Вікторыя Пятроўна асцярожна пераносіць яе ў пакой. А сама зноў вы-ходзіць на балкон.

...Адыйшоў гарачы дзень. Садок ля дома ўсыпалі белыя зоркі духмянага тытуню. Вось і на небе запалілася першая зорка. Толькі ці пер-шая? Ubачыўшы адну, зараз жа і другую знаходзіш і трэ-цюю...

І вось, нібы ветрам, пры-несла ўспаміны: быў такі вечар. Таксама з'яўляліся зоркі. Такая ж чыстая стаяла цішыня...

Толькі было тое вельмі даўно. Тады разам з ёю гля-дзела на зоркі Наташа. На-таша Рыбакова. Першы дара-гі сябра маладосці. Яны вы-шлі з варот фабрыкі і спыні-ліся, каб дыхнуць свежага па-ветра.

Раптам Наташа зашаптала горака і хутка:

— Чуеш, Вікця? Ты ве-даеш што-небудзь пра забастоўкі? У Піцеры зноў вялі-кая стачка... Народ не хоча далей цярапець. Хопіць! І ў нас хутка будзе забастоўка. Я тады адразу табе скажу. Добра?

— Добра...

Вікця і сама не пазнала свой уздрыганушы галасок. Слова «забастоўка» было жу-дасным. Маці строга наказ-вала: ні з кім ні аб чым «та-кім» не гаварыць. А то ў тур-му пасадзяць! І вось ёй аб гэтым гаворыць... Наташа! Яна тады разгубілася. Ча-мусьці зірнула на неба і рап-там сказала зусім падзіцяча-му, як быццам ўзрадавалася:

— Глядзі, а вунь першая зорачка...

— Не, не першая, — засмяя-лася Наташа, узяўшы яе за рукі. — Вунь яшчэ адна, і вунь яшчэ там, і там... — На-таша паказвала ёй на зоркі яе ж рукамі, падымаючы то адну, то другую. — Неразум-ны ты мой верабей: вунь іх колькі ўжо!

Вікторыя Пятроўна Відмант са сваёй пляменніцай Галіяй.

Першыя зоркі на небе

М. МАРЫНА

Нарыс

— Хутка ўсё неба зоркамі зазяе. Вось паглядзіш!

Наташа акінула позіркам неба і засмяялася. Яна зна-ходзіла ўсё новыя і новыя зор-кі і пра ўсякі страх забыла-ся. Надзея заўсёды прыно-сіць радасць. А як мала ў іх жыцці было тады радасці...

Доўга гаварыла ёй Наташа пра людзей, якія ведаюць, як дабіцца вызвалення, як зма-гацца, каб усім, хто працуе, жылося вольна, добра, па-справядлівасці.

А былі яны абедзве ху-дзенькія, бледныя, як параст-кі, што выпягнуліся ў ценю, без сонца. З ног да галавы пакрываў іх шэры пыл. Яны смяяліся, а смех выклікаў кашаль. І яны сплёўвалі шэры-мі згусткамі. Пыл за дзень налязаў усюды, прабіраўся і ў бронхі і ў лёгкія.

Наша памяць — упартая папрадуха. Яна намотвае на свае верацёны ўсе нашы дні і потым кудысьці закідвае іх, адкуль ніяк не дастанеш. А раптам бывае — зачэпіцца ў памяці нейкая нітка, і ўсё верацяно ў тваіх руках. Хо-чаш, не хочаш — сядзі, раз-мотвай: хіба ўспаміны адго-

ніш? Вікторыя Пятроўна і не адганяе.

Яна прышла на фабрыку ў 1906 годзе, калі ёй споўніла-ся чатырнаццаць год. Паводле паняцця таго часу, яна была ўжо зусім дарослай. Праца-валі і адзінаццаці- і дзесяці-гадовыя. Кошыкі перацягва-юць, а саміх з-за кошыкаў не відаць. Вядзе маці дзяўчынку ў першы раз на фабрыку. Тая плача і маці плача, — шкода! Але кавалак хлеба за-рабляць трэба, і з'ядаўся той кавалак ля станка, разам з пылам. Рабочы дзень, адноль-кава і для маленькіх і для да-рослых, цягнуўся чатырнац-цаць гадзін без усякага пера-пынку.

Увайшоўшы першы раз у цэх, Вікця перапалохалася. Яе аглушыла, і яна ледзь не задыхнулася ад пылу. Каб не маці, яна адразу ж уцякла б дадому.

За станкамі стаялі работні-цы, а за іх спінамі, па прахо-дах, насіліся нейкія людзі з бізунамі і свішчэлі ў свісткі, такія ж, як у гарадавых. Толькі гэтыя свісткі і прары-валіся праз усе астатнія гукі. Чалавечы голас зусім заглу-шаўся. Хоць ва ўсё горла крычы, ніхто не пачуе.

Яна хутка даведалася, што

людзі гэтыя — ганялы. Бы-ла такая пасада. Даведалася таксама, як нялёгка выкруч-вацца ад іх бізуноў, калі не пачуеш свісток.

Паступова Вікця стала ра-зумець, што да чаго. Транс-місіі на версе, прывадныя ра-мяні, усе гэтыя шкіды, валы і колы перадавалі на станкі сі-лу руху ад паравой машыны. Ёй строга наказалі асцерага-цца рамянёў. Крыху зазявай-ся — зацягне хустку, а за ёй і галаву.

Яна баялася тут усяго. Уся яе маладзенькая, яшчэ кволая істота напружвалася ў ін-стынктыўным супраціўленні бязлітасна-жорсткай сіле, якая таілася тут усюды і адусюль чым-небудзь пагра-жала.

Мала-па-малу страх мінуў, але адчуванне прыгнятачай сілы расло. Яно расло разам з ёю, з ростам свядомасці і не было яму ніякага выхаду...

А пасля таго вечара, калі з Наташай глядзелі яны на першыя зоркі, пачала Вікця многае заўважаць. Аказала-ся, што і ва ўсіх, хто праца-ваў з ёю побач, жыло гэтае пачуццё пратэсту і нянавісці. Яна адгадвала яго ў вачах людзей, калі яны глядзелі на ганял, на майстроў, на тэхніч-нага дырэктара Прунье, на калматыя шапкі страшных чаркесаў, якія ахоўвалі фаб-рыку. У ёй сама сабой паспе-ла ўпэўненасць, што ўсе ва-тэршчыцы, з'ёмшчыцы, сле-сары, усе падлеткі-падсобныя былі заадно. Усе яны раз-мелі адзін аднаго з паўслова, а то і без усякіх слоў.

Ільнопрадзільная фабрыка «Дзвіна» была пабудавана ў 1900 годзе на капіталы «Бельгійскага эканамічнага таварыства». Галоўны дырэк-тар фабрыкі — бельгіец Фельд — ні з кім з рускіх ніколі не размаўляў. У цэхі не хадзіў. Нават вокны яго кабінета глядзелі на праці-леглы ад фабрыкі бок. Усім вытворчым працэсам кіраваў тэхнічны дырэктар, француз Прунье.

Гэты нізкарослы таўсцяк усю сваю энергію накіроўваў на тое, каб выціснуць з фаб-рыкі як мага болей прыбыт-ку. Галоўным шляхам да гэ-тага ён лічыў павелічэнне хуткасці ходу станкоў. Іх хуткасць заўсёды здавалася яму недастатковай. Машыны Прунье ведаў добра, а лю-дзей не ведаў і ведаць не ха-цеў. Ён не бачыў, як яны за-дыхаюцца, як выбіваюцца з сіл. Праходзячы, ён глядзеў міма людзей, быццам іх зусім не было.

І вось ужо самыя спракты-каваныя і ўмельныя ватэршчы-цы не паспявалі запраўляць станкі на хаду. А наладчыкі не спраўляліся іх змазваць: носік маслёнкі не паспяваў

трапляць у бухтачкі мільгаў-
шых карэтак.

Каб на месцы Прунье быў
самы злосны чалавек, рабо-
чыя адважыліся б падыйсці да
яго і сказаць, што такая гон-
ка нікуды не варты. Але па-
дыйсці да Прунье, загаварыць
з Прунье? Ні ў якім
разе!

У народзе жыло тады ўяў-
ленне аб нейкім законе, па-
водле якога нібыта можна па-
збавіцца жорсткага гаспадара
або кіраўніка, калі толькі
ўдасца вывезці яго за вароты
на тачы.

Наташа і Вікця прышлі да
кладаўшчыка і папрасілі меш-
кавіны. Кладаўшчык не спы-
таў для чаго, а сам прыкінуў,
колькі аршын спатрэбіцца,
каб схваць такога таўсцяка,
як Прунье? Дзяўчаты акурат
столькі і прасілі.

Наташа, Вікця і Маруся
Рагажынская пачалі шыць
мяшок адразу з трох вуглоў.
Аб гэтым адразу даведзіліся
ўсе рабочыя. Кожнаму здава-
лася, што ён і сам думаў
іменна так і што іншага вы-
хаду няма.

Калі Прунье пачаў свой
звычайны абход цэхаў, на
ватэр пачалі сігналізаваць:

- Ідзе ў лентачны!
- Праходзіць матальны!
- Ён — у чосцы!
- Ідзе да вас!

Наташа на сваім станку
абарвала ўсе ніткі: на ўсіх
110 верацёнах уверсе, на
ўсіх 110 верацёнах унізе.
Абарвала і вышла з прахо-
ду. Калі француз з ёй параў-
няўся, яна наблізілася да яго
і паказала рукой на свой ста-
нок. Ён аслупянеў: нахабства
нечуванае! Як гэта простая
работніца адважылася звяр-
нуцца да яго самога, калі ён
ведаў толькі майстроў! Але і
ў гэты раз ён не глянуў на
ватэршчыцу. А калі б глянуў,
то сустрэў бы ўпарты позірк,
поўны гневу, пагарды і пера-
можнай радасці. Прунье ба-
чыў толькі, як круціліся ра-
гулкі і абарваныя канцы. Ён
кінуўся да станка, абвёў ва-
чыма верхні рад, нагнуўся да
ніжняга. І тут... Іваноў і Сна-
роў — хлопцы з слясаркі —
насунулі на яго мех. А рослы
работчы Дзядзенка схопіў таў-
сцяка і прыўзняў. Хтосьці па-
даў і прызапашаную шворач-
ку. Мех завязалі моцна, па-
клалі на рагожку і пацягнулі
ўніз, у часальны цэх. Там на-
пагатове стаяў воз.

— Калі ласка, мусю Пру-
нье, ці не хочацца вам прака-
ціцца?

Да гэтай хвіліны ўсё ішло
дзелавіта, сур'ёзна. Але калі
воз пакацілі, клапан стры-
манасці прарваўся ў крыках і
смаху. Далі гудок: «Канчай
работу!» Разгаралася, нараст-
аючы, веселасць. Хлапчкі
лезлі на воз пакатацца, іх ні-

хто не праганяў. Воз кацілі
да варот.

Хтосьці, прыйшоўшы на
фабрыку па справе, спыніўся
ў здзіўленні:

— Што гэта вязуць?

— Халеру вязем! — крык-
нулі ў адказ. — У горадзе
прайшла эпідэмія халеры.

— Халеру, халеру вя-
зем! — пракацілася па ўсім
дварэ пад агульны рогат.

І вось, калі кацілі воз ка-
ля канторы, на ганак вы-
шаў галоўны дырэктар фаб-
рыкі Фельд.

Ніхто не бачыў, як раз-
вязвалі і прыводзілі ў пры-
томнасць француза. Было
ўжо не да яго. Фельд тэрмі-
нова выклікаў паліцыю і
салдат. За вароты фабрыкі
не выпускалі ніводнай душы.
Усюды стаялі ўзброеныя
стражнікі. Наехала ўсякага
начальства з горада, прыбы-
ло нават духавенства.

Забралі стражнікі Наташу
Рыбакову, Вікцю, Марусю
Рагажынскую, яшчэ некалькі
работніц з ватэрнага і хлоп-
цаў са слясаркі.

Вікця ішла побач з Ната-
шай. Ubачыўшы спалоханы,
запытальны погляд дзяўчы-
ны, Наташа сказала ласкава:

— Не бойся, верабей! На
неба часцей пазірай!

І шагнула ціхенька, каго
ёй, Вікці, трэба будзе адра-
зу ж адшукаць, як толькі яе
выпусцяць. І больш не заха-
цела з ёй размаўляць.

Наташу асудзілі на два
гады турмы з адбываннем
пакарання па ранейшаму
месцу жыхарства, куды яе і
адправілі па этапу. Казалі,
што яе моцна білі пры допы-
тах, але яна ўсё ўзяла на
сябе. І праўда: хлопцаў пра-
трымалі па месяцу, а дзяўчат
адпусцілі праз два тыдні.
І седзячы за кратамі ў па-
жарцы і вярнуўшыся дамоў,
Вікця перажывала за Ната-
шу. Яна ведала, як страшна
для яе турма: Наташа хва-
рэла на сухоты.

І зноў на ватэрах бясконца
цягнуўся дзень. І зноў не
было чым дыхаць і да зня-
могі ныла ў грудзях. І Вікцю
не абмінуў туберкулёз.

Калі яе выпусцілі, яна
адразу ж знайшла чалавека,
якога назвала Наташа. А ён
пазнаёміў яе з іншымі тавары-
шамі. Яны давалі ёй роз-
ныя даручэнні: то кагосьці
адшукаць, то перадаць або
ўзяць сакрэтныя кніжкі, то
схваць да часу, а потым раз-
даць у цэхах лістоўкі, у якіх
яна не ўсё разумела, хоць і
старалася ўнікнуць у кожнае
слова.

А якія светлыя былі тыя
словы: «Таварыш», «Свабо-
да», «Рэвалюцыя». Шыро-
кія, як уся зямля, цёплыя,
як поцёск рукі дарагога ча-
лавека...

Калі ў першы раз яе назва-
лі таварышам, яна не адазва-
лася. А калі зразумела, што
звяртаюцца да яе, ледзь не
заплакала. Як гэта? Яна —
Вікця з ватэрнага, нікому
невядомая і не асабліва
пісьменная дзяўчына — мае
дачыненне да такой вялікай
справы? Яна — таварыш
усім, хто ў ёй удзельнічае!..

Фабрыка «Дзвіна» — са-
мае буйнае ў той час прад-
прыемства Віцебска. Яго ты-
сяча чатырыста рабочых улі-
валі свае сілы ў агульную
хвалю рэвалюцыйнага руху,
якая, нарастаючы, узніма-
лася па ўсёй Расіі.

На «Дзвіне» дабіліся ска-
рачэння рабочага дня на дзве
гадзіны, а потым дзевяціга-
дзіннага дня. Хоць не на
много, але павысілася і за-
работная плата. Падлеткі на
ватэрах паўсталі супроць бі-
зуноў. Іх падтрымалі дарос-
лыя рабочыя ўсяго цэха. Еў-
рапейскім гаспадарам у ад-
каз на трывожныя тэлеграмы
ўпраўляючага прыйшлося
прыслаць згоду на такую
«ўступку», і бізуны на «Дзві-
не» адмянілі.

Дабіліся рабочыя пакуль
што нямногага, але адчулі,
якая сіла ў арганізаванасці.
У Ельгах, што за рабочай
слабай Маркаўшчынай,
дзе збіраліся рабочыя маёўкі,
ужо раздаваліся прамовы аб
звяржэнні самадзяржаўя, аб
надыходзе рэвалюцыі. Кон-
ныя жандары разганялі маёў-
кі. Людзі разбягаліся і хава-
ліся ў густым маладым сас-
няку, а потым зноў дзе-не-
будзь збіраліся.

Вікцю і яе сябровак кожны
раз садзілі ў пажарку, да-
пытвалі, потым доўга «вы-
хоўвалі голадам» — па тры-
чатыры месяцы не давалі
працаваць, пакуль майстар
не браў іх назад «пад сваю
адказнасць».

Наташа Рыбакова вярну-
лася да іх, але не надоўга.
Пабоі, бесчалавечныя ўмовы
этапа, турмы абвастрылі хва-
робу, і Наташы не стала...

Кім была некалі для Вікці
і яе сябровак Наташа, тым
стала цяпер Вікця для рабо-
чых-падлеткаў. Асабліва па-
люблілі яе пасля забастоўкі,
калі дабіліся адмены бізу-
ноў. Вікці было ўжо двац-
цаць два гады і ў падлетках
яна бачыла сябе, якой пры-
шла калісьці на фабрыку.
У ёй ажыла вастрыня пер-
шага болю, ярасць першага
пратэсту. Яе маладыя сябры
бачылі, якія добрыя могуць
быць блакітныя, як незабуд-
кі, вочы Вікці, калі яна ідзе
ў кантору адстойваць іх інта-
рэсы.

Вікця ведала кожнага ча-
лавека на фабрыцы, ведала,
як жывуць рабочыя сем'і. Та-
варышы даручылі ёй збіраць
пятакі ды грыўні ў фонд

падпольнага рабочага камі-
тэта. Яна ж і адносіла дапа-
могу камітэта тым, хто асаб-
ліва меў у ёй патрэбу. Яе
ведаў кожны чалавек на фаб-
рыцы.

Але ведаў яе і прыстаў
Малееў. Вельмі ж хацелася
яму зладзіць яе і засудзіць.
Заставацца на фабрыцы было
небяспечна. Таварышы на-
стаялі на ад'ездзе. І яна раз-
віталася з сябрамі, з роднай
Маркаўшчынай, паехала ў
Ніжні Ноўгарад і паступіла
на ільнопрадзільную фабры-
ку.

Там пачула яна вестку аб
звяржэнні цара. І было гэта
як гром, як вясна. Чакаеш яе
чакаеш, і раптам бачыш зялё-
ную траўку і лісткі на галін-
ках. Ззяюць на сонцы зялё-
нымі агеньчыкамі. Але і вяс-
на часам падманвае: прыхо-
дзяць назад і холад, і непа-
гадзь. Страшэнная «сцюжа»
насталася ў Расіі ў гарачыя
ліпнёвыя дні 1917 года.
А вясна, дружная рабочая
вясна прыйшла ў Кастрыч-
ніку.

Вікця вярнулася на сваю
«Дзвіну». Колькі ж тут ця-
пер справы было новым гас-
падарам. Усё трэба было пе-
растроіваць нанова, па-свой-
му, па-справядліваму.

Вікцю Відмант выбіралі і
ў фабком і ў гарадскі Савет
рабочых дэпутатаў і ў роз-
ныя камісіі. І ўсюды яна па-
спявала.

Нядаўна мы сустрэліся з
Мар'яй Васільеўнай Пасту-
шонак і Мар'яй Фамінічнай
Кісялёвай. Абедзве яны — ву-
чаніцы Вікторыі Пятроўны
Відмант, якая калісьці, у са-
мыя першыя гады Савецкай
улады, вучыла іх працаваць
на ватэрах. Часам сядуць
яны ў дырэктарскую машыну
(Мар'я Васільеўна — дырэк-
тар бісквітнай фабрыкі,
Мар'я Фамінічна — работнік
грамадскага харчавання) і
едуць наведваць Вікторыю Пятроўну.
Яна жыве са сваім
братам у пасёлку Мінскага
аўтазавода.

У жыцці Вікторыі Пятроў-
ны наступіла пара, калі мож-
на аддацца ўспамінам. Не
было ў яе ні светлага дзя-
цінства, ні бесклапотнай мала-
досці, затое старасць спакой-
ная. Яна атрымлівае пенсію
ад дзяржавы, а сэрца сагрэта
цяплом братняй сям'і. І ёсць
у яе ўнучка-пляменніца, лю-
біміца Галечка.

...Спіць дзяўчынка. Набе-
галася, нагулялася за дзень
у садзе. Спі, маленькая, рас-
ці, набірайся сілы. І сон твой
і тваё будучае шчасце ахоў-
вае ўся краіна, усе сумлен-
ныя людзі, якія жывуць на
зямлі. Спі...

— На сінім небе гарыць
шмат зорак!

Эдуард ВАЛАСЕВІЧ

Дарога

(Паэма)

Добры дзень, галубка, добры дзень!
Дай цябе у скроні пацалую,
Прытулюся да тваіх грудзей,
Ласку рук натруджаных адчую.

Што ты плачаш! Жыў я і здароў,
І ў сям'і маёй лад і дастатак.
Маю дзетак, кут свой і сяброў
І любімы для душы занятак.

Ну, вядома, — як сказаў паэт, —
У жыцці, нібы у той дарозе,
Трэба пракладаць свой шлях і след,
Шмат зазнаць і радасцей і бед,
Каб дайсці да мэты, к перамозе.

Ты не слухаеш! О, мудрая мая!
Ну, даруй за балбатню пустую...
Без кніжак таўшчэзных за свой шлях
Гэту ісціну ты вызнала прастую.

...Памятаеш, як ўначы ішла
У свет вялікі ты малой дзяўчынкай!
Завіруха выла і мяла,
Секлі твар лядовыя шрацінкі...

Ад двара брыла ты да двара,
Стукала з надзеяй у вароты,
Літасці шукала і добра,
Хлеба, ласкі, цеплыні, пяшчоты.

А ў адказ брахалі толькі псы
І, як ваўкалака, хутаранін —
Злосна ў жорсткія вурчэў вусы:
— Зноў прыцёгся нейкі галадранец!

Швэндаецца тут, блазнота, паначы.
Дай ім хлеба, дай ім, можа, сала...
Што гэта за мода стала!
Запрацуй, дык будзеш мець харчы!

Любая мая! Як ты перанесла
Гэту крыўду, сцюжу, люты брэх!..
Зорачка і тая ў небе змерзла,
Хуталася зябка ў хмарны снег.

А далей! Ты не забыла, маці,
Як ад ранняй да вячэрняе зары —
Збожжа панскае прыходзілася жаці,
Парабчанкай гінуць без пары!

Дзе ж той суджаны, адзіны, любы,
«Прынц» той казачны, што за руку б
узяў,

К сэрцу прытуліў, пацалаваў у губы,
Уратаваў бы ад дачаснай згубы
І з цябе пракляцце злое зняў!

Быў той «прынц»... У лапцях, ў зрэбнай
світцы,

Сын Тамаша, парабак, не пан,
Меў над галавой ён зорную святліцу,
Пад нагамі лугавы дыван!

Рукі меў, што стомы век не зналі,
Моцную спіну, каб валачыць цяжар...
Надта доўга вы ў жыцці шукалі
Кветку-папараць і птушку-жар.

Маладосці, сіл не шкадавалі,
Каб разжыцца на зямлі шматок,
У лахманах хадзілі, галадалі,
Каб скляпаць сабе які дамок.

Але дзе там! З кожнаю вясною
Мара гэта чэзла, не расла,
Гора прыбаўлялася і дзетак —
У гэтым доля вас не абышла...

І хоць часта не хапала хлеба,
Неяк зводзілі канцы, жылі...
Але раптам пацямнела неба,
Хмары хмурыя навіслі, паплылі.

З захаду шарэла навальніца,
Успыхвалі маланкі, бухаў гром —
Ехала вайна на калясніцы,
Трушчыла, паліла ўсё агнём.

Ад тэўтонскіх бегучы нашчадкаў,
Каб не трапіць ворагу ў палон,
Ехала з дзяццмі адна салдатка,
На ўсход спяшаўся эшалон.

Бежанцы... Іх сустракалі шчыра
Бранскія жанчыны і дзяды.
А вайна шугала ўсё шырай,
Вёскі нішчыла, пасёлкі, гарады.

За цара, за кайзера, за веру
Кідалі народы у штыкі..
А магнаты гэтых дзвюх імперый
Набівалі золатам мяшкі.

А па вёсках тыфус і халера
І галосяць маткі і жанкі...

У салдаткі ўсё расце трывога:
«Як ён там, на фронце трэці год!
Хоць бы ён прыйшоў, — маліла бога, —
Не пакінуў бы малых сірот...»

Плач, не плач, а жыць, бач, неяк трэба,
Бо жывым не ляжаш у труну...

Енчаць дзеці: — Мама, хлеба, хлеба!
Дай нам хлеба лустачку адну...

Кідалася ўсюды на заробкі,
Білася, як рыбіна аб лёд!
Каб здабыць макухі для пахлёбкі,
Каб заткнуць чым-небудзь дзецям рот.

І хоць не было мяне на свеце,
Праклінаю страшную пару!
Бо ў галоднае у тое ліхалецце —
Трох братоў я страціў і сястру...

Родная мая, галубка, маці,
Мне прабач, што я ўспомніў зноў
Тыя жахі (іх бы век не знаці),
Ад якіх у жылах стыне кроў...

Але я, чытаючы газеты,
Слухаючы звесткі з-за мяжы,
Чую, як там ляскаюць нажы...
І ўстае ў вачах малюнак гэты:

...Некалі ішлі яны паходам —
Чатырнаццаць ўзброеных краін —
Задзіраць Рэспубліку Свабоды
І зрабіць рабоў з нас і рабынь.

Так жадалі. Але з іх жадання
Атрымаўся, як гавораць, пшык...
Патапілі ў моры-акіяне,
А на сушы даканаў наш штык!

Скончылася злая завіруха,
І з вайны прыйшоў у дом салдат.
У двары і на зямлі разруха —
І салдат змяніў вінтоўку на дамкрат.

І салдат змяніў вінтоўку на лапату,
І салдат яе на плуг змяніў,
Будаваў масты, чыгункі, хаты,
Сеяў хлеб і алгебру вучыў...

І усюды, дзе ні быў ён радам —
Ты не адступала ні на крок!
Упершыню ў вачах свяціла радасць,
Разгарэўся шчасця аганёк!

Неяк маладзейшай ўраз ты стала,
Голаў ўзняла, постацю страйней,
Поўным голасам ад сэрца заспявала,
З клеткі вызвалены салавей.

Ну і дзетачкі пайшлі ў асвету
(Для цябе мы й зараз малышы...).
— Дзякуй уладзе шчырае за гэта! —
Радавалася ты ад усёй душы!

Былі ў хаце шчасце і дастатак,
Ды бяда ў нас ходзіць за спіной:
Нечакана страцілі мы тату —
Чалавека з добраю душой.

Родная Савецкая улада
Сірат не пакінула ў бядзе —
Давяла нас кожнага да ладу,
З нас зрабіла сапраўды людзей.

...Маці, ты зусім старэнькай стала...
Не дачуеш. Выціў воч блакіт.
Колькі дзетак ты нагадала!
Усё жыццё для іх ахвяравала...
Дзе ж твае любімцы-даўжнікі!

Ад чаго так ціха у святліцы?
І глядзіш тужліва ты ў акно...
Дзе тыя саколікі — кармільцы?
Штосьці іх не чуна, не відно...

Плачаш? Ведаю, чаму ты плачаш.
Не прышлі са мною ў родны дом —
Тры сыны. Яны ў баях гарачых
Палі смерцю храбрых пад агнём...

Доўга, доўга, доўга іх чакала!
Плакала ціхутка па ночам,
Раніцой хутэй на шлях спышала,
Кожнага салдаціка пытала —
Мо' хто бачыў тваіх дзетак там?..

Не даеш ты веры нават зараз,
Што паведаміў ваенкамат.
[А ці лёгка страціць ўраз на старасць
Трох сыночкаў, любых сакалят!].

Вось чаму з вачэй так слёзы льюцца,
У сэрцы боль. І не суняць бяду,
Дзе ж такія знахары знайдуцца,
Каб жывую здабылі вадугу!

І не суняць цябе я хочу —
Ты з бядою справішся сама —
...Зноў за акіянам ляскаюць па-воўчы,
Зноў спакою тым панкам няма...

Зноў збіраюцца яны у зграю,
Зноў бяжыць шалёная сліна...
Маці! Я перад табою прысягаю:

— Смерць таму, хто прыдзе з мечам
к нам!
Я не варвар. Я не крыважэрны.
Ды за ўсё, што перанесла ты,
Калі першыя яны узнімуць жэрлы —
Хай абрушыцца мой гнеў святы!

* * *

Будзь жа, родная, жыва-здарава,
Ціха сні ты залатыя сны...
Хай табе прыносіць ранак новы
У святліцу радасці адны.

ТРАГЕДИЯ МАР'І В.

Праўда аб ізраільскім „раі“

Перад намі некалькі фатаграфій, крыху пажоўклых ад часу. На адной стаіць ва ўвесь рост зграбная, з вялікімі вачыма дзяўчына. На другой — яна ж з сяброўкай. Абедзве жыццерадасныя, усміхаюцца.

— Гэта мая сястра Мар'я, — гаворыць гаспадар кватэры, шафёр калгаса «Кліч Ільіча» Суражскага раёна Мікалай Шабанаў. — Бачыце, якой была, і што з ёй стала...

І ён раскажаў нам трагедыю сястры.

— Дзед, прадзед і бацька наш нарадзіліся і жылі ў гэтай беларускай прыдзвінскай вёсцы. Сям'я была дружная. На лёс не скардзіліся. Мар'я пасля сямігодкі паехала ў Маскву да сястры, там скончыла курсы шафёраў і працавала на легкавой аўтамашыне. Я вучыўся ў сямігадовай школе, старэйшы брат працаваў на вытворчасці, бацька з маці — у калгасе. Амаль кожнае лета сям'я збіралася ў родны дом.

Так было і ў 1941 годзе. Першай у чэрвені прыехала з Масквы Мар'я. Тут яе і застала вайна. Мы з братам пайшлі ў партызанскі атрад, а Мар'і ўдалося праз партызанскі калідор трапіць на Вялікую зямлю.

У савецкім тыле Мар'я пазнаёмілася з маладым яўрэем, які эвакуіраваўся з Польшчы. Хутка яна вышла за яго замуж. А калі скончылася вайна, муж прапанаваў ехаць на сваю радзіму — у Польшчу.

Мікалай Андрэевіч паказвае пісьмы з Польшчы. Сястра раскажае аб тым, што яны атрымалі кватэру ў новым доме і абсталівалі яе, што нарадзілася дачка.

— Жыць бы ім ды пажываць у маладой дэмакратычнай рэспубліцы, — працягвае Мікалай Андрэевіч. — Але не, паддаліся спакусе ізраільскага «раю».

Маладая пара В., па-

кінуўшы Варшаву, накіравалася ў далёкую Палесціну, дзе ізраільская прапаганда абяцала ім у «роднай для ўсіх яўрэяў дзяржаве» манну нябесную. Яны паверылі сіяністам у тое, што ў Ізраілі іх чакае «родны дом», «зямля заповітная».

Аб тым, як на справе прымае новых грамадзян ізраільская дзяржава, гавораць пісьмы Мар'і свайму брату. Ізраіль для перасяленцаў аказаўся не маці, а мачыхай.

У жахлівых пісьмах Мар'я раскажвае, што ў Ізраілі можа наладзіць сваё жыццё той, хто прыязджае з вялікімі грашыма. А таму, хто спадзяецца толькі на свае рабочыя рукі, у «шчаслівым» Ізраілі жыцця няма. Эмігрантам даюць работу ў апошнюю чаргу і то самую цяжкую і нізкую па аплаце. Жанчынам у Ізраілі за тую ж працу плацяць значна менш, чым мужчынам. Медыцынскае абслугоўванне платнае. Беспрацоўе, голад, адсутнасць жылля, жабрацкая пахлёбка — такое сапраўднае жыццё працоўных у ізраільскім «раі».

Вось некаторыя вытрымкі з аднаго пісьма Мар'і В.:

«Добры дзень, мае дарагія і любімыя брат, твая жонка і дзеткі! Звяртаюся да вас з просьбай выратаваць мяне і маіх галадаючых дзетак.

Дарагі Коленка! Мяне нейкі д'ябал зацягнуў у Палесціну, у гэтае гарачае пекла. Плачу дзень і ноч, а выхаду няма. Тут знаходжуся ўжо тры месяцы. Мой муж беспрацоўны, грошай няма, жывем тым, што хто падасць.

Дарагія мае, я вельмі хворая, клімат мне не падыходзіць — тут нязносная гарачыня. Адчуваю вялікую слабасць, засталася ад мяне толькі сівізна, скура і косці — адным словам, жывы труп.

Я ездзіла ў рускае

консульства, прасілася на Радзіму. Консул сказаў, каб я напісала бацькам і каб яны таксама хадайнічалі. Вельмі прашу высласць мне неабходныя дакументы.

Дарагі Коля, звярні ўвагу на сваю няшчасную сястру, якая пакутуе і просіць, каб хутчэй прышла смерць. Не магу больш глядзець на сваіх дзяцей, якія просяць хлеба, а я не маю яго.

... Толькі ты можаш выратаваць маё жыццё. Я не так клапацілася аб сабе, як аб сваіх дзецях. Яны яшчэ не бачылі, што такое радасць. Няўжо тут яны павінны знайсці галодную смерць?..»

А вось вытрымкі з другога пісьма, атрыманага зусім нядаўна:

«Добры дзень, мае дарагія і любімыя браты і сёстры, вашы жонкі і мужы і любімыя вашы дзетачкі! Пасылаю вам сваё сардэчнае прывітанне і гарача цілю, мае дарагія, і жадаю шмат шчасця і поспехаў у вашым шчаслівым штодзённым жыцці.

... Я была ў рускім консульстве. Там вельмі вялікая чарга. Многія хочуць ехаць назад. Лепш Савецкага Саюза нідзе не знайсці. Прашу не адмовіць маёй глыбокай просьбы. Пастарайцеся дастаць мяне з жывога пекла. Я ўжо не маю сіл плакаць. Слёзы ў мяне самі льюцца. Навін ніякіх няма, усё па-старому, сяджу ля разбітага карыта і чакаю шчасця — гэта вашага пісьма і дакументаў, каб вярнуцца на родную зямлю...»

Такая праўда аб «райскім» жыцці ў Ізраілі, ператвораным амерыканскім імперыялізмам у сваю калонію і ваенна-стратэгічную базу на Блізкім Усходзе, у плацдарм для агрэсіўных войн. Такая праўда аб перасяленцах, якія марнеюць на чужыне.

У. БАСАК

ПЫТАННІ, ЯКІ Я ХВАЛЮЮЦЬ

У рэдакцыю нашага часопіса чытачкі шлюць пісьмы, у якіх узнімаюць самыя разнастайныя пытанні, у тым ліку звязаныя з інтымным жыццём: аб каханні, аб дружбе, сям'і. Пытанні ставяцца не тэрэтычна. Нашы маладыя чытачкі раскрываюць у пісьмах самыя патаемныя свае перажыванні, раскажваюць пра сваё гора, просяць даць парадку праз часопіс.

Рэдакцыя часопіса «Работніца і сялянка» дзякуе сваім чытачкам за давер'е і пастараецца пасільна адказаць на іх пытанні.

Маладзенькая, 19-гадовая чытачка раскажвае, што яшчэ ў дзіцячыя гады яна пасябрала з хлопчыкам. Дружба перайшла ў першае юнацкае каханне. Але няшчасны выпадак забраў з жыцця яе любімага... Мінула паўгода. На шляху сустрэўся другі чалавек, які пакахаў яе. Ёсць магчымасць выйсці замуж. Што рабіць у гэтай сітуацыі? Дзяўчына прызнае, што новы яе сябра — добры чалавек, але яна не адчувае да яго сапраўднага кахання. Наша адрасатка пытае: ці можа прыйсці каханне ў другі раз, пасля таго як чалавек аддаў сваё першае пачуццё загінуўшаму сябру?

Пытанне вельмі складанае. Але жыццёвы вопыт паказвае, што людзі ў сваім жыцці могуць кахаць шчыра і глыбока не адзін раз. Гэта звязана з многімі акалічнасцямі. Па-першае, у людзей ёсць шчаслівая здольнасць многае забываць. Шчаслівай яе справядліва лічаць таму, што калі б чалавек не ўмеў забываць пакуты і гора, то не мог бы і жыць. Ёсць нават народная прыказка: час — лепшы доктар, час залечвае душэўныя раны. Па-другое, калі гора пачынае забывацца, у душы чалавека прачынаецца натуральнае жаданне радасці, шчасця, а з ім і кахання. Па-трэцяе, у нашым грамадстве шмат добрых людзей, вартых добрага чалавечага кахання. Таму няма нічога немагчымага, калі маладая дзяўчына, страціўшы сябра, знаходзіць шчасце з іншым чалавекам. Трэба толькі быць шчырай перад сабой, не спяшацца з замужствам. На жыццёвым шляху можа сустрэцца нямала добрых людзей, але не ўсякага пакахаеш. А сям'я мацней, жыццё ў ёй святлей, калі ў аснове ляжыць не простая павага да мужа, але і каханне. Успомнім, як сур'ёзна глядзеў на каханне Павел Карчагін — герой рамана М. Астроўскага «Як гартава-

лася сталь». Адночы ў Крыме Павел сустрэўся з Мурай Валынцавай. Яна пакахала яго. Карчагін з павагай аднёсся да яе пачуцця, але сумленна адказаў: «Я не пайшоў бы ад страсці, калі б за ёю стаяла вялікае пачуццё, але яго ў мяне няма».

У гэтых словах Карчагіна важна тое, што Мікалай Астроўскі адрознівае страсць ад вялікага пачуцця.

Але здараецца, што людзей звязвае не духоўнае каханне, заснаванае на дружбе і павазе, а толькі фізічная страсць. Яшчэ горш, калі адзін з кахаючых памыліўся, пакахаў светлым і высокім пачуццём чалавека, нявартага нават павягі.

Іменна такое няшчасце здарылася з адной нашай чытачкай. Яна сустрэла на сваім шляху чалавека, з якім зблізіла яе сумесная работа і, здавалася б, добрая дружба. Маладой жанчыне яе сябра здаўся ідэальным, бо яна пакахала. А калі мы кахаем, то часам не толькі не заўважаем недахопаў у каханым чалавеку, а, наадварот, — надзяляем яго ўяўнымі вартасцямі. Сляпое каханне і празмернае давер'е прывялі да цяжкіх вынікаў. Калі маладая жанчына адчула, што павінна стаць маці, яе сябра не толькі не аформіў законам сям'ю, але зусім ад яе адварнуўся. Маладая жанчына з жахам убачыла ў сваім мілым чэрствага, жорсткага эгаіста, себалюбца. Але самае жахлівае было ў тым, што ёй здавалася, быццам гэты эгаіст даражэй ёй за жыццё. І гэта цяпер засмучае яе мацней, чым горкія думкі аб бліжэйшым будучым, аб дзіцяці без бацькі, аб непрыемнасцях у сям'і.

Аб якім жа каханні можа ісці тут гутарка? Сапраўднага кахання не можа быць там, дзе няма веры ў чалавека і павягі да яго. Але бывае, што ва многім чалавек сам вінаваты. Чытачка К. наракае на сваё няўдалае сямейнае жыццё. Яе муж аказаўся амаральным тыпам, які амаль не кожны год мяняе жонку, не хоча клапаціцца аб сваёй дачцэ. Але калі ўнікнуць у гісторыю ўзнікнення гэтай няшчаснай сям'і, гэта значыць маці і дзіцяці, кінутых разбэшчаным мужчынам, то мы пераканамся, што значная доля віны ляжыць і на жанчыне. «Я сышла жыць з Х., адразу не зарэгістравалася, бо ён мяне ашукаў, сказаў, што ў яго няма паш-

парта, аддаў для абмену». А потым высветлілася, што ён ужо быў жанаты і не развёўся. Паўстае пытанне, навошта так спяшацца пачынаць жыццё з чалавекам, якога па-сапраўднаму яшчэ і не ведаеш і якога праз год-два самой прыходзіцца ацэньваць як прайдзісвета? Жанчына таксама, як і мужчына, павінна адчуваць адказнасць за такі рашучы крок у жыцці, як выхад замуж, як стварэнне сям'і.

Яшчэ ў адным пісьме чытачка В. раскажвае аб сваім няўдалым замужстве. Пажаніліся два маладыя, незалежныя чалавекі, абодва працуюць, жонка, акрамя таго, яшчэ і вучыцца завочна ў інстытуце.. Усё, як быццам, добра. Але праз 2 гады пасля жаніцбы яны рассталіся. Прычынай разрыву з'явіліся чыста бытавыя нелады: муж не захацеў ні ў чым дапамагаць жонцы ў хатняй рабоце і нават, наадварот, дэспатычна патрабаваў, каб да яго прыходу абед і ўсё, што яму трэба ў быту, было неадкладна пададзена. Як відаць, маладая жанчына звязала сваё жыццё сапраўды са спешчаным хатнімі клопатамі чалавекам, чалавекам неглыбокай душы, калі ён можа з-за несвоечасова пададзенага кампоту сабраць рэчы і пайсці ад жонкі. Чытачка В. піша, што вырашыла (пасля двух такіх адыходаў мужа) наогул з ім расстацца, нават нягледзячы на тое, што яна сірата, не мае ніякіх сваякоў і сама хутка будзе маці. Такое рашэнне сведчыць аб вялікім пачуцці чалавечай годнасці і мужнасці маладой жанчыны. Але трэба памятаць, што ў сямейным пытанні лепш дзесяць разоў адмераць, а потым адрэзаць — разбурыць сям'ю ніколі не позна. Ці не лепш усё-такі яшчэ паспрабаваць пераканаць мужа ў тым, што ён не мае рацыі. Калі ёсць любоў, ёсць штосьці добрае ў адносінах, трэба яго берагчы.

У заключэнне хочацца сказаць, што каханне — цудоўнае чалавечае пачуццё, яно заўсёды бывае глыбока індывідуальна; для яго, як гаворыцца, законы не пісаны. Але нельга забываць, што чалавек — член грамадства, што ён не можа жыць сам па сабе. І каханне прыносіць поўнае шчасце толькі тады, калі яно гарманічна зліваецца з грамадскім жыццём, калі дружны маленькі сямейны калектыў арганічна зліваецца з гіганцкім калектывам нашага сацыялістычнага грамадства.

Цёця Поля

У РАБІНАЎСКАЙ сямігадовай школе прыбіральшчыцай працуе Палагея Бoryкава. Вучні называюць яе цёця Поля. Анучка, шчотка, а то і самаробны бярозавы венік — вось і ўсе яе «прылады вытворчасці».

— Ну, зараз як быццам усё добра, — задаволеная гаворыць яна, аглядаючы чыста вымытую падлогу ў калідоры. — І дзецям прыемна будзе па ёй прайсці.

Званок. Адны за другімі расчыняюцца дзверы класаў. Калідор напаўняецца шумам, гоманам. У канцы яго, непадалёку ад уваходных дзвярэй, стаіць чыста і ахайна апранутая жанчына. Вала-сы яе акуратна павязаны хусткай.

— Цёця Поля, куды агрызак кінуць? — падбгае да яе пяці-класнік.

— Давай сюды, у кошык. Кідаць нельга. Вас тут паўтары сотні. І калі кожны па аднаму агрызку кіне на падлогу, дык што атрымаецца?

— Цёця Поля, у нас кантрольная па рускай мове была. Я памылку ў сябе знайшоў...

— Якая бяда! — непрытворна спачувае Поля вучню.

— Юра зноў на ўроку сваволіў, — паведамляе маленькая першакласніца.

Па званку цёці Полі дзеці разыходзяцца па класах. Цёця Поля, не спяшаючыся, дастае венік і падмятае калідор.

А час ідзе. Вось і ўрокі закончыліся. Цёця Поля дапамагае малышам апрануцца. Яна сочыць, ці не забыліся чаго-небудзь рабят, наглядае, каб яны не штурхаліся пры выхадзе. Старэйшых вучняў прыдзірліва аглядае з ног да галавы: няхай на вуліцы не гавораць пра іх, што яны нехайныя.

Вучні разышліся, а цёця Поля яшчэ працуе. Нарэшце, усё зроблена. Чыста падмецена падлога ў класах, выцерты парты, вымыты шыбы. Палагея Ігнатаўна працуе з душой, каб маленькім грамадзянам было лепш вучыцца. У гэтым яна адчувае радасць і шчасце. Усё паспявае зрабіць патрабавальная і клапатлівая прыбіральшчыца — вельмі патрэбны школе чалавек. З вялікай павагай адносяцца да Палагеі Ігнатаўны настаўнікі і вучні.

І. БАДАЕЎ,
настаўнік.

Слаўгарадскі раён.

Сардэчнае дзякуй

У 1942 годзе, калі мне было толькі шэсць год, я страціла бацькоў. У гэты цяжкі перыяд наша краіна змагалася супроць захопнікаў. Але, нягледзячы на цяжкасці вайны, яна памятала і аб маладым пакаленні. Мне разам з іншымі дзецьмі-сіротамі ўладзілі ў Омскі дзіцячы дом. Пасля вайны краіна паклапацілася даць нам спецыяльнасць. Мне паслалі ў Брэст у рамеснае вучылішча швейнікаў, якое я скончыла ў 1951 годзе. Уступіўшы ў працоўнае жыццё, я захварэла. І тут мяне не пакінулі. Дзякуючы роднай партыі і калектыву рабочых арцелі я зноў стала ў строй. Кіраўніцтва арцелі кожны год выдзяляе мне пуцёўку для лячэння. У адказ на клопаты аба мне я стараюся працаваць так, каб не было сорам перад калектывам.

Ірына ВІКМАН

Дзяржынск,
арцель «Беларусь».

Як Мар'я шчасце знайшла

ДОБРА памятае Мар'я Басацкая той дзень, калі ўпершыню прышла на завод. Спачатку яе залічылі кур'ерам. Марыйка пачала ўважліва прыглядацца да работы электрарамонтнікаў.

Начальнік электрарамонтнага

цэха Кайдалава, заўважыўшы цікаўнасць дзяўчыны, аднойчы сказала:

— Хопіць, Марыйка, кур'ерстваваць. Паступай вучыцца на электраабмотчыка.

Так Мар'я Басацкая стала работніцай. Усё больш падабалася ёй прафесія, падабаўся і калектыв. Яна стала кваліфікаваным работнікам. Неўзабаве пра яе загаварылі і ў калектыве, і ў насценным друку. Яна была прынята ў Ленінскі камсамол.

Цяпер ужо сама Мар'я навучае электраабмотчыц. Набыла добрую прафесію камсамолка Дубяга Ніна. Яна паспяхова здала экзамен на трэці разрад і ўжо самастойна працуе, нават навучае Асіпоўскую Тамару.

— Каб не Марыйка, — гаворыць Ніна Дубяга, — мне цяжка было б здаць экзамен. Са мной яна шмат і цяропліва займалася.

Прозвішча Мар'і Басацкай занесена ў заводскую Кнігу гонару. Яе фатаграфія красуецца на Дошцы гонару лепшых людзей завода.

— На заводзе я знайшла сваё шчасце, — гаворыць Басацкая. — Сёлета абавязваюся павысіць разрад, навучыць яшчэ некалькі дзяўчат.

А. ПАДОКШЫН

Брэст,
электрарамонтны завод.

Нядаўна ў Мінску адбылася выстаўка швейных вырабаў, дываноў і тканін. Тут былі прадстаўлены вырабы прадпрыемстваў Мінска, Віцебска, Гродна і інш.

На здымках: уверсе — наведвальнікі аглядаюць новыя матэрыялы, якія вырабляюцца прадпрыемствамі Беларусі; унізе — у выставачнай зале мадэлей.

Фота П. Нікіціна.

Што такое міжнародны геофізічны год?

ДАСЛЕДАВАЦЬ з'явы, якія адбываюцца ў маштабах нашай планеты, вельмі нялёгка не толькі паасобным вучоным, але і вялікім калектывам вучоных. У першую чаргу гэта тлумачыцца значнай працягласцю геофізічных працэсаў і разнастайнасцю прычын, якія могуць зрабіць уплыў на іх ход. Возьмем, напрыклад, сучасныя даследаванні ў Антарктыдзе. У іх прымае ўдзел 12 краін, якія арганізавалі 45 назіральных станцый. Калі б гэтыя даследаванні праводзіла адна краіна, то нават пры затраце вельмі буйных матэрыяльных рэсурсаў не было б атрымана так многа карысных вынікаў, даследаванні не былі б такімі разнастайнымі, як пры цяперашнім становішчы, калі навуковыя вынікі ў Антарктыдзе здабываюцца за кошт калектывных намаганняў вучоных раду краін.

Якое значэнне для чалавека маюць даследаванні ў галіне геофізікі? Чалавецтва жыве на дне паветранага акіяна, а працэсы надвор'я разыгрываюцца на большых вышынях у атмасферы. Каб лепш прадказваць надвор'е, трэба дэталёва вывучыць умовы руху і змены паветраных мас не толькі каля зямной паверхні, але і на вялікіх вышынях. Пераходзіць на асваенне вялікіх вышынь атмасферы прымушае вучоных развіццё рэактыўнай авіяцыі.

З дапамогай спадарожнікаў Зямлі будуць праведзены і праводзяцца ўжо назіранні над касмічнымі праменнямі, карпускулярным выпрамяненнем сонца, сонечнай радыяцыяй, ціскам і тэмпературай паветра на вялікіх вышынях, формай зямной паверхні і г. д. Гэтыя назіранні дазваляць вырашаць пытанне аб велічыні сплюснутасці Зямлі, аб паходжанні касмічных праменняў, высветліць умовы ўзаемадзеяння Зямлі з міжпланетнай прасторай і многае іншае. Мы бачым, што даследаванне вельмі многіх геофізічных з'яў адразу знойдзе сабе выкарыстанне ў тэхніцы. Але з пры-

чыны вялікіх маштабаў з'яў вучоным адной краіны вельмі цяжка атрымаць іх вычарпальныя характарыстыкі, таму што гэтыя з'явы працягаюцца на тэрыторыі многіх дзяржаў. Акрамя таго, прылады і ўстаноўкі для геофізічных даследаванняў ва многіх выпадках складаныя, грузныя і дорага каштуюць. Вось чаму ўзнікла неабходнасць аб'яднаць намаганні вучоных і матэрыяльныя рэсурсы розных краін для вывучэння геофізічных з'яў. Так вучоныя прышлі да думкі аб арганізацыі Міжнароднага геофізічнага года.

Неабходнасць аб'яднання навуковых сіл і сродкаў у галіне геофізікі была ўсвядомлена яшчэ ў 1882—1883 гг., калі вучоныя розных краін для вывучэння Арктыкі арганізавалі першы Міжнародны палярны год. У той час вывучаліся нямногія з'явы: атмасферная электрычнасць, зямны магнетызм, палярныя зьяні, тэмпература глебы і марской вады. Толькі праз пяцьдзесят год, у 1932—1933 гг., удалося арганізаваць другі Міжнародны палярны год. На гэты раз на аснове больш высокай тэхнікі вымярэнняў праводзілася вывучэнне іёнасферы, палярных зьяні, атмасфернай электрычнасці, распаўсюджвання ў атмасферы выбуховых хваль.

Міжнародны геофізічны год, які цяпер праводзіцца (праз 75 год пасля першага Міжнароднага палярнага года), ахоплівае не толькі палярныя вобласці, а ўсю Зямлю ў цэлым, і не толькі з'явы ў атмасферы, але і з'явы ў нетрах Зямлі, у морах і акіянах.

Каб улічыць падрыхтоўчыя фазы многіх з'яў і больш дэталёва прасачыць за канчаткам некаторых з іх, вырашана было правесці Міжнародны геофізічны год за восемнаццаць месяцаў, з першага ліпеня 1957 года па 31 снежня 1958 года. Праграма назіранняў Міжнароднага геофізічнага года вельмі абшырная. СССР прымае ўдзел у назіраннях па 12 раздзелах праграмы: метэаралогія, зямны магнетызм і зямныя токі,

палярныя зьяні і свячэнне начнога неба, іёнасфера і метэоры, касмічныя праменні, сонечная актыўнасць, шырыні і даўжыні, вулканічная дзейнасць, ледавікі, сіла цяжару, ракеты і спадарожнікі. Апрача 2500 гідраметэаралагічных станцый СССР, у праграме назіранняў прымае ўдзел вялікая колькасць станцый і абсерваторый спецыяльнага прызначэння. Магнітнае поле зямлі вывучаюць 30 станцый і адзінае ў свеце немагнітнае судна «Зара». Палярныя зьяні вывучаюць 234 метэастанцыі. Іёнасферныя назіранні вядуць 25 станцый. Назіранні за Сонцам ускладнены на 15 абсерваторый. 19 абсерваторый ажыццяўляюць астраметрычныя вымярэнні даўжынь і шырын.

Апрача рэгулярных штодзённых назіранняў, штомесячна прызначаюцца ўзмоцненыя сусветныя інтэрвалы назіранняў: два дні ў часе маладзіка і адзін дзень у першую чвэрць Месяца. Раз у тры месяцы перад роўнадзенствам або сонцастаяннем, уводзіцца яшчэ шэсць спецыяльных інтэрвалаў назіранняў па дзесяць дзён кожны. Для з'яў, якія цяжка прагназіраваць (магнітныя і іёнасферныя буры, палярныя зьяні і інш.), па сігналу «алерт» («будзь гатовы!») да назіранняў прыцягваецца вялікая колькасць спецыяльных станцый у розных кутках зямнога шара.

Савецкія вучоныя і інжынеры дабіліся ў ажыццяўленні праграмы Міжнароднага геофізічнага года найбольшых поспехаў: яны паспяхова запусцілі два спадарожнікі Зямлі.

У выніку Міжнароднага геофізічнага года можна чакаць значнага паляпшэння работы авіяцыі, радыёсувязі, службы надвор'я; будзе дасягнута больш глыбокае разуменне многіх геофізічных з'яў; будуць высветлены ўмовы ўзаемадзеяння Зямлі з міжпланетнай прасторай. Усё гэта з'явіцца фундаментам для арганізацыі ў недалёкім будучым міжпланетных палётаў.

В. І. АРАБАДЖЫ,
дацэнт Мінскага педінстытута.

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

Мал. Ул. Лося

КРЭПАСЦЬ

Думку вырашыў
Такую:
Дома крэпасць
Пабудую.
Стол — набок,
Крэсла — ўбок,
Поверх —
Дошчачкі кусок.
Побач вечка,
Банкі,
Скрынкі...
А над імі сцяг —
Хусцінка.
Атрымалася мая
Крэпасць непрыступная.
Толькі
Бабка недарэчы
Тут прачнулася
На печы,
З рамянём
На штурм ідзе.
Дзе ж
Схавацца зараз,
Дзе!

ФУТБАЛІСТ

У футбол гуляе
Лёўка.
Вельмі вёртка,
Вельмі лоўка.

Хоць за ўсіх
І меншы ён,
Ды ў дзетсадзе
Чэмпіён.

Іван МУРАВЕЙКА

СТРАШНАЕ ЗДАРЭННЕ

Неяк лез на дрэва Косця,
Лез па вывадак птушыны,
Раптам хтосьці... Раптам хтосьці
Страсянуў усе галіны.

Не паспеў ад страху Косця
Закрываць аб дапамозе,
Як аб дол раструшчыў косці
І... прачнуўся на падлозе.

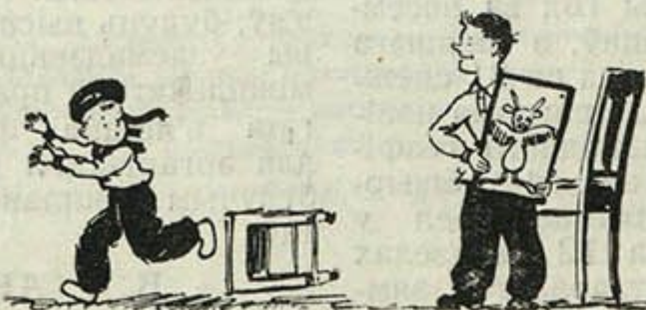

ГЭТА Я НАМАЛЯВАЎ

Галава — як у вала,
Крылы — быццам у арла,
Ногі — нібы ў таго зайца...
Што такое! — адгадайце.

Лепш не думайце дарма,
Бо такіх звяроў няма.
Гэта я намяляваў —
Свайго братку напужаў.

ПЕКАРКА

Нідзе такога пекара,
Як Верачка, няма...
Такое паняпеквала!
І ўсё яна сама.

Вось — крэндзялі гліняныя,
Вось — піражкі з пяску...
І пекарка старанная
Іх аддае катку.

Ды не адкрыў раток каток,
А ціха папрасіў:
— Ты лепей дай мне піражок
Той, што сама ясі...

Дзяўчынка ж так яму сказала:
— Разумны ты! Самой мне мала...

ЛЫЖНІКІ

Едуць лыжнікі па полі:
Злева — Толя, справа — Поля.
Раптам побач бачаць зайца:
— Хто шпарчэйшы! Даганяйце!

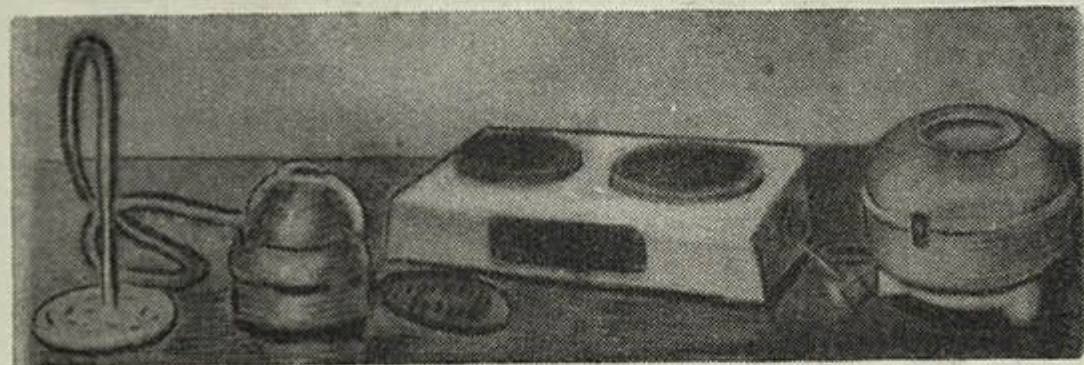
— І дагонім! — кажа Поля.
— Перагонім! — кажа Толя.
— Сцеражыся, белячок!
І дагналі б, каб... не ўцёк...

Для нашых жанчын

ПЫЛАСОС... МЫЕ БЯЛІЗНУ

На першы погляд спалучэнне гэтых прылад здаецца немагчымым. Пыласос і ён жа... пральная машына. Але такія прылады ўжо выпушчаны ў нас і ўкараняюцца ў быт. Новы пыласос «Буран» адначасова дазваляе і мыць бялізну. Робіцца гэта, як паведамляе газета «Советская Россия», з дапамогай простага прыстасавання, якое складаецца са штампаванага сталёнага паддона, патрубкі і алюмініевай трубкі. Устаноўленае на дне пральнага бака гэтае прыстасаванне злучаецца з выдуўнай адтулінай пыласоса. За восем — дзесяць хвілін гаспадыня можа вымыць больш двух кілаграмаў бялізны.

Асвоены нашай прамысловасцю і паступілі ў продаж двухканфорачныя электрычныя пліткі, на якіх адначасова можна гатаваць абед з дзвюх страў. Ленінградскія канструктары стварылі ўдасканаленую бульбачыстку, якая сама чысціць і мые бульбу. Выконваецца гэтая кухонная работа аўтаматычна, без дапамогі гаспадыні.

УДАСКАНАЛЕНАЯ ШВЕЙНАЯ МАШЫНА «КАМА»

Кіеўская «Рабочая газета» піша аб новай партатыўнай швейнай машыне «Кама». Розныя націскныя прылады і прыстасаванні дазваляюць апрацоўваць на ёй баваўняныя, ільняныя, шарсцяныя і суконныя тканіны, цыраваць, накладваць латкі, абкідаць махры — выконваць 24 аперацыі.

Пярэдні і задні ход дазваляе на швейнай машыне «Кама» падаваць матэрыял у прамым і адваротным напрамках. Для шыцця буйных вырабаў прадугледжан з'ёмны стол. Машына электрыфікавана і забяспечана універсальным электрарухавіком з пераключальнікам напружання 127 і 220 вольт.

ДЫВАНЫ З НОВАГА МАТЭРЫЯЛУ

На Любарэцкім дывановым камбінаце асвоена вытворчасць дываноў з новага матэрыялу, так званага хларыну. Дываны з хімічнага валакна хларыну маюць вялікія перавагі, яны адметны высокай моцнасцю, не баяцца ўплыву канцэнтраваных кіслот і шчолакаў, не паражваюцца лічынкімі мош, не гніюць, не загараюцца і не ўсмоктваюць вільгаць.

Пяціколерны жакардавы дыван з хларыну размерам 130 x 180 сантыметраў будзе каштаваць у магазінах 230 рублёў.

МЯСА НЕ ПСУЕЦЦА ГОД

Колькі клопату прыносіць гаспадыням сала, калі сапсуецца, або прагорклы тлушч! А ці нельга прадоўжыць тэрмін іх захоўвання? Над гэтым задумаліся ва Усесаюзным навукова-даследчым інстытуце мясной прамысловасці. Аказалася — можна. Спецыяльныя хімічныя рэчывы, якія ўводзяцца ў тлушчы ў невялікіх колькасцях і зусім не ўплываюць на смаковыя і пажыўныя ўласцівасці, пераашкаджаюць працэсу акіслення. У інстытуце ўжо распрацаваны антыакісляльнікі, якія дазваляюць павялічыць тэрмін захоўвання тлушчу ў пяць раз.

Уявіце сабе такі малюнак: прыходзіць у магазін гаспадыня, выбірае кавалак мяса ў цэлафанавай абгортцы і прыносіць дамоў. Праходзіць дзень, два, тры, тыдзень... Нарэшце гаспадыня раскручвае цэлафан. Перад ёй — свежае, сакавітае мяса. Фантазія? Не. Аказваецца, прадукты, стэрылізаваныя шляхам апрацоўкі бетапраменнямі, могуць быць закансерваваны без высокай тэмпературы. І тады сырое мяса ўдасца захоўваць шмат тыдняў і нават месяцаў пры звычайнай пакаёвай тэмпературы. А калі змяніць працягласць і інтэнсіўнасць абпраменьвання, то без усякіх халадзільнікаў мяса можна будзе захоўваць на многа больш часу.

Каб рабіць правільна закупкі і набываць дабраякасныя прадукты для сваёй сям'і, гаспадыня павінна ведаць наступнае:

Яйкі павінны быць буйныя і цяжкія. Апушчаныя ў салёную ваду, свежыя яйкі падаюць на дно, а нясвежыя ўсплываюць на паверхню.

Цяляціна павінна мець светларужовы колер і цвёрдыя мускулы. Чым святлей афарбоўка, тым маладзей і смачней цяляціна.

Бараніна — маладое і добра адкормленае мяса мае бледначырвоны колер, пругкае, з белым, лёгка адстаючым тлушчам.

Маладая свініна мае светларужовы колер і цвёрдую тканку.

Свежая рыба мае выпуклыя бліскучыя вочы і светлачырвоныя жабры.

Маладая гусь мае кароткую, жоўтага колеру дзюбу і гладкія жоўтыя ногі.

Маладая курыца мае яркачырвоны грэбень, светлажоўтыя або светлашэрыя ножкі. Задні палец лапкі невялікі.

Морква павінна быць аранжавая, гладкая, з далікатным мясам.

Агуркі павінны быць тонкія, з гладкай паверхняй, з сярэднезялёным да светлазялёнага колерам.

Цвятная капуста павінна быць цвёрдай і чыста белага колеру.

Добраякасны рыс павінен быць белы, буйназярысты, зерне павінна быць цэлае.

Шклянныя рэчы: шклянкі, вазачкі, слоікі — мыюцца вельмі добра і набываюць крышталічны бляск, калі давады, у якой іх мыюць, дадаць 1—2 лыжкі воцату і лыжку солі.

Шклянныя бутэлькі вымываюцца вельмі добра, калі ў ваду кінуць кавалачкі дробна нарэзанай бульбы. Бутэльку доўга і моцна трасуць, пасля чаго палашчуць чыстай вадой.

Фарфоравыя талеркі і іншую пасуду, якія штодзённа не ўжываюць, загортваюць у газетную паперу, каб пазбегнуць драпін.

Фаянсавую пасуду не трэба мыць вельмі гарачай вадой. Яе мыюць у цеплаватай вадзе з мылам і палашчуць халоднай вадой. Гарачая вада таксама, як і цеплыня печы, разбурае глазур, яна трэскаецца і колер фаянсу змяняецца.

Парады па кулінарыі

ХУТКА АБСМАЖАНАЕ МЯСА

Хутка абсмажанае мяса мае шмат пераваг: яно смачнае, сакавітае і для яго прыгатавання патрабуецца мала часу. Для хуткага абсмажвання трэба браць выключна першагатунковае мяса.

Хутка абсмажваць рэкамендуецца: ялавічыну (лустачкі, выразкі або паляндвіцы), цяляціну і кавалкі шынкі. Што датычыць свінога мяса, то гэтым спосабам гатуюць адбіўныя катлеты натураль-

ныя і шніцалі. Мясца павінна быць добра адбіта і прасмажана. З цяляціны, свініны, бараніны хутка падсмажваць можна тонкія кавалкі, нарэзаныя з шынкі або паляндвіцы. Такім жа спосабам можна прыгатаваць цялячую пячонку, свіныя і барановыя ныркі, ныркі маладняку буйнай рагатай жывёлы, мазгі і зобную залозу.

Пры хуткім абсмажванні мяса нельга мачыць у вадзе. Наразаючы на порцыі, трэба яго перш абперці мокрым чыстым шматком (у цэлым ка-

валку). Краі лустачак надрэ-
заць, мяса адбіць. Саліць
трэба непасрэдна перад тым,
як класці на патэльнію, і тут
жа пасыпаць мяккай му-
кой. Смажыць на добра
разагрэтым тлушчы. Сма-
жыць мяса рэкамендуец-
ца на чыстым тлушчы, без
прымесі вады. Мяса хутка
абсмажыць з абодвух бакоў,
прыкладна, па 3 хвіліны. За-
тым перакласці на падагрэтае
блюда, лішні тлушч зліць, а
мясны сок разбавіць некаль-
кімі лыжкамі вады, права-
рыць, пакласці кавалачак
свежага масла і атрыманай
падліўкай заліць падсмажа-
нае мяса. Каб атрымаць боль-
шую колькасць падліўкі, у
сок (да разбаўлення вадой)
падсыпаюць мяккую муку.
Муку, аднак, нельга засыпаць
вельмі многа, таму што пад-
ліўка да абсмажанага мяса
павінна быць натуральнай.
Таму да абсмажанага мяса
падаюць такі гарнір, для
якога не патрабуецца вялі-
кай колькасці падліўкі, —
рысавую рассыпчатую кашу,
адвараную ў лупінах і затым
падсмажаную бульбу, буль-
бяныя стружкі ў фрыцюры,
усе віды салатаў, гародніну
адвараную і тушаную і інш.

Абсмажваць хутка можна
мяса, нарэзанае не толькі на
порцыі, але таксама і ў вы-
глядзе невялікіх кубікаў, на-
прыклад, пячонку, ныркі, мя-
са з выразкі.

СЕЧАНАЯ РЫБА

1 кг рыбы, соль, 1 яйка,
перац, часнок, 100 г молатых
сухароў, $\frac{1}{8}$ л малака, 60 г
тлушчу.

Рыбу ачысціць ад касцей і
прапусціць праз мясарубку.
Пакласці ў масу соль, яйка,
перац, расцёрты часнок, мо-
латыя сухары і паліць мала-
ком. Масу добра размяшаць
і зрабіць з яе два прадаўга-
ватыя хлябцы, якія пакласці
на бляху з распушчаным
тлушчам, змазаць зверху мас-
лам і паставіць у гарачую ду-
хоўку на 30 хвілін.

Гэтую страву можна гата-
ваць як з прэснаводнай, так
і з марской рыбы.

КРАКЕТЫ З РЫБЫ

З масы, прыгатаванай ад-
значаным у папярэднім рэ-
цэпце спосабам, можна так-
сама рабіць круглыя праснакі
або кракеты, якія, абваляў-
шы ў молатых сухарах, неаб-
ходна смажыць на тлушчы.

Да кракетаў падаюць бульбу
або бульбяную салату.

ЦЯЛЯЧАЯ ГРУДЗІНКА, ФАРШЫРАВАНАЯ

1— $1\frac{1}{4}$ кг цялячай гру-
дзіны, 80 г масла або марга-
рыну, соль, 2 чайныя лыжкі
мукі. Фарш з булкі, молатых
сухароў або макарон.

Грудзінку абцерці мокрым
пасудным ручніком; дастаць
косці і, зрабіўшы яе ў вы-
глядзе мяшка, напоўніць,
прыкладна, на $\frac{3}{4}$ фаршам і
зашыць. Грудзінку пасаліць,
пакласці ў гусятніцу фарш-
раваным бокам уверх і, аб-
смажыўшы з абодвух бакоў,
падліць ваду і смажыць у ду-
хоўцы, прыкладна, $1\frac{1}{2}$ гадзі-
ны. Для таго, каб мяса не
прыстала да дна гусятніцы,
пад яго падкладаюць выня-
тыя рабрыні. Гатовае мяса
заправіць мукой.

Гарнір: бульба, гародніна,
рыс, салата.

Фарш з булкі: 120 г бул-
кі, 30 г тлушчу, 30 г сала,
 $\frac{1}{4}$ л малака, 2 яйкі, соль,
зялёная пятрушка.

Нарэзаную невялікімі кубі-
камі булку паліць распушча-
ным тлушчам, нарэзаным ку-
бікамі і падсмажаным салам
і малаком са збітым у ім
жаўтком. Пасаліўшы, пакі-
нуць на гадзіну. Затым збіць
бялкі і змяшаць іх з прыга-
таваным фаршам.

Фарш з молатых сухароў:
90 г молатых белых сухароў
(з мякішу), 2 яйкі, 30 г сала,
30 г тлушчу, 4 ст. лыжкі ма-
лака, соль.

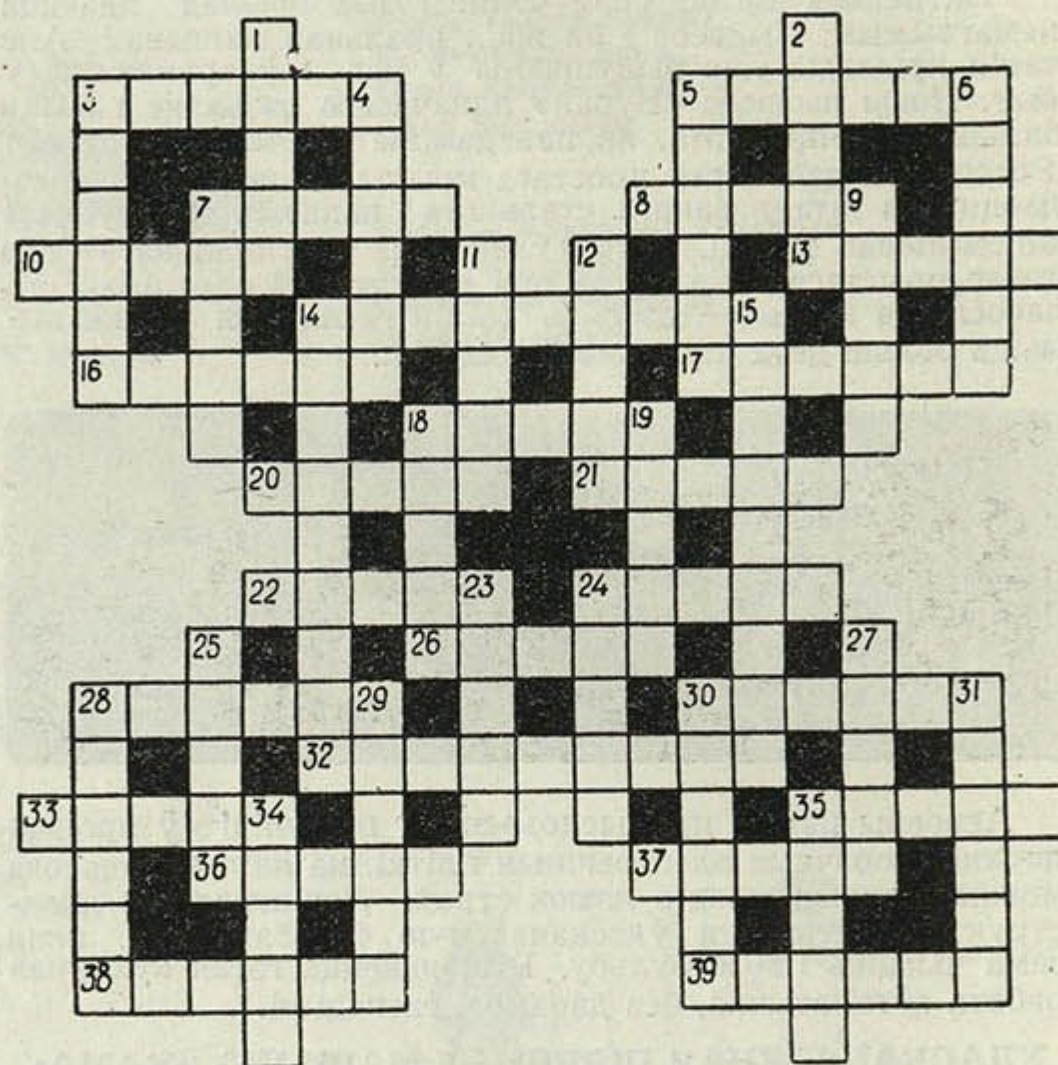
Палавіну порцыі молатых
сухароў змачыць малаком і
змяшаць з тлушчам, сцёртым
з жаўткамі і соллю. Усё гэта
заліць нарэзаным кубікамі і
падсмажаным салам і змя-
шаць са збітымі бялкамі і
астатнімі молатымі сухарамі.

Фарш з макарон: 250 г
макарон, 40 г масла або
маргарыну, соль, мускатны
цвет, зялёная пятрушка, 2—
3 яйкі.

Макарону зварыць у падсо-
ленай вадзе да мяккасці.
Масла пакласці ў міску, рас-
пусціць і сцерці з жаўткамі.
Дадаць рубленую зялёную
пятрушку і гатовую, прамы-
тую ў вадзе макарону. Пад
канец заправіць збітымі бял-
камі. У гэты фарш можна па-
класці таксама рэшткі мяса
або вяндрліны, кавалачак
цвятной капусты або крыху
зялёнага гарошку, а таксама
тамат-пюрэ.

КРАСВОРД

Склаў А. СТУКАНАЎ.

Па гарызанталі:

3. Сістэматызаваны збор усіх законаў краіны. 5. Танца-
вальны прыём. 7. Асвятляльная ўстаноўка ў тэатры. 8. Сэнс,
сутнасць. 10. Руская старадаўняя манета. 13. Танец. 14. Ме-
дыцынская прылада. 16. Спартыўная гульня. 17. Музычны
тэрмін. 18. Апавяданне А. П. Чэхава. 20. Савецкі шахма-
тыст. 21. Земляроб. 22. Род буйнай яшчаркі. 24. Узброеная
ахова. 26. Адзежа нябожчыка. 28. Паўднёва-амерыканская
расліна. 30. Жальба. 32. Узнёслыя пачуцці. 33. Камчацкі бабёр.
35. Верш Пушкіна. 36. Паэма Пушкіна. 37. Пачатак спабор-
ніцтва. 38. Вялікі балкон. 39. Бог святла і паэзіі ў старажыт-
най Грэцыі.

Па вертыкалі:

1. Опера Рубінштэйна. 2. Горад на Беларусі. 3. Хата ў Ся-
рэдняй Азіі. 4. Прыстасаванне ў такарным станку. 5. Скульп-
турнае або архітэктурнае збудаванне. 6. Прадстаўнік адной з
народнасцей Усходняй Сібіры. 7. Настаўнік красамоўства ў
старажытнай Грэцыі. 9. Горад у Кіргізкай ССР. 11. Надпіс
на канверце. 12. Горад у Японіі. 14. Машына для выпрацоўкі
электраэнергіі. 15. Каталог. 18. Гераічны кіргізскі эпас.
19. Прыстасаванне для лоўлі жывёлы. 23. Нарасць ад гарэння.
24. Канаты на караблі. 25. Мера вагі каштоўнасцей. 27. П'е-
са Карнейчука. 28. Прылада. 29. Вядомая руская актрыса.
30. Згорнуты шынель. 31. Прыток Енісея. 34. Ступень свячэн-
ня нагрэтага цела. 35. Вялікі духавы клавійны інструмент.

Адказы на крыптаграму, змешчаную ў № 2 за 1958 г.

1. Атмасфера. 2. Зямля. 3. Кібальчыч. 4. Струве. 5. Штэрн-
берг. 6. Цыялкоўскі. 7. Экіпаж. 8. Верталёт. 9. Аэратахометр.
10. Аэрадром.

Тэкст крыптаграмы: «Штучны спадарожнік—гэта своеасаб-
лівая лабараторыя, якая доўгі час робіць палёты вакол
Зямлі». «Запуск штучных спадарожнікаў Зямлі даў вучоным
новыя дакладныя даныя аб будове верхніх слаёў атмасферы,
аб працэсах, якія ў іх адбываюцца».

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: К. А. АБУШЭНКА, М. Н. БАРСТОК, Г. Л. ДАЗОРЦАВА,
А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, Ф. А. НОВІКАВА, А. І. ФЕДАСЮК, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 04641

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 6/III-58 г. Адрас рэдакцыі: Мінск. Праспект імя Сталіна. Дом друку. Пакой 23. Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 р. 80 к. Дадатак—выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 115 000 экз. Зак. 105.

Словы Адама РУСАКА

Музыка Ю. СЕМЯНЯКИ

Расхінае вечар свае крылы,
За ракой туманяцца лугі,
Прыдзе, прыдзе той, хто сэрцу мілы,
Прыдзе той, хто сэрцу дарагі.
Добра з другам любым падзяліцца,
Добра з другам любым гаварыць,
К другу сэрцам шчыра прытуліцца,
І душу яму сваю адкрыць.
І няхай на нас у час спаткання
Ясны месяц з неба зазірне,
За маё за шчырае прызнанне
Не асудзіць, знаю, ён мяне.
І яму жыццё я давяраю,
І яму я сэрца аддаю,
І таму пра шчасце я спяваю,
І таму аб радасці паяю.
Расхінае вечар свае крылы,
За ракой туманяцца лугі,
Прыдзе, прыдзе той, хто сэрцу мілы,
Прыдзе той, хто сэрцу дарагі.

На першай старонцы вокладкі: Першы сакратар ЦК КПСС М. С. Хрушчоў уручае ўзнагароду Герою Сацыялістычнай Працы Соф'і Мартынаўне Юргель.

Фота У. Лупейкі.

На чацвёртай старонцы вокладкі: 1. Прылягаючая ў таліі і расклёшаная кнізу сукенка з шарсцяной тканіны для дзяўчынкі старэйшага школьнага ўзросту. Какетка настрочана на сукенку адлетнай складкай. Каўнер-стойка ўпрыгожан здымальнай аздобай, якая іміціруе пацеркі, выкананыя з нітак двух кантрасных колераў. Рэкамендуемыя размеры 42—44. 2. Сукенка з баваўнянай клятчатой тканіны для дзяўчынкі старэйшага школьнага ўзросту. На шырокай спадніцы закладены мяккія складкі. Рэкамендуемыя размеры 42—44. 3. Сукенка з шарсцяной тканіны для дзяўчынкі старэйшага школьнага ўзросту. Ліф, выкраены разам з рукавамі, ніжэй лініі грудзей падрэзаны і сабраны. Расклёшаная і сабраная ў таліі спадніца прышыта да высокага, фігурна выразанага карсажа. Рэкамендуемыя размеры 42—44. 4—5. Касцюм для вуліцы, які складаецца з прамого спартыўнага жакета, прамой спадніцы і кофточкі з той жа тканіны. Кофточка з цэльнакроенымі рукавамі і засцежкай «маланка» на спіне. Да гэтай жа спадніцы і жакета можна надзець камізэльку з шарсцяной тканіны або аксаміту. Пад камізэлькай можна насіць блузку. 6. Спадніца і блузка для дзяўчынкі школьнага ўзросту. Блузка з піке. Спадніца пахроу «сонца», у таліі прысабраная. Рэкамендуемыя размеры 36—42. 7. Расклёшаная шарсцяная спадніца з высокім карсажам, на шлейках. Усе швы на спадніцы канчаюцца сустрачнымі складкамі. Пачатак складак падкрэслены кароткімі, цэльнакроенымі клапанамі, якія прыстрочваюцца на гузікі. Блузка шоўкавая або баваўняная з цэльнакроенымі рукавамі. Рэкамендуемыя размеры 44—48. 8. Куртка прамой формы з баваўнянай тканіны для хлопчыка.

ГІСНА, ЗАДУШЭНА. РАС - хі -

НА - Е ВЕЧАР СВАЕ КРЫ - ЛЫ, ЗА РА - КОЙ ТУ - МА - НЯЦ - ЦА ЛУ -

ПРЫ - ДЗЕ. ПРЫ - ДЗЕ ТОЙ, ХТО СЭРЦУ МІ - ЛЫ ПРЫ - ДЗЕ

ТРОХІ ХУТЧЭЙ.

ТОЙ, ХТО СЭР - ЦУ ДА - РА - ГІ. ДОБ - РА ЗАРУ - ГАМ

ЛЮ - БЫМ ПА - ДЗЯ - ЛІЦ - ЦА, ДОБ - РА ЗАРУ - ГАМ ЛЮ - БЫМ ГА - ВА

ЎТЭМПЕ.

РЫЦЬ, К ДРУ - ГУ СЭР - ЦАМ ШЧЫ - РА ПРЫ - ТУ - ЛІЦ - ЦА, І ДУ -

ШУ Я - МУ СВА - Ю АД - КРЫЦЬ. ПРЫ - ДЗЕ

ПАВОЛІ У ТЭМПЕ

ТОЙ, ХТО СЭР - ЦУ ДА - РА - ГІ.

1964 г.

Библиотека БССР
имени
ЛЕНИНА
Жульен

120